

АРТ-ПРОЕКТ

**ХАНУМА
РОКУ**
стор. 9

МУЗИКА

**ДУХОВНІ
КОНЦЕРТИ**
стор. 11

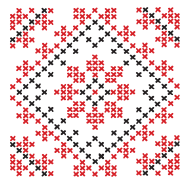

ТЕАТР

**ШЛЯХ
ДО МРІЇ**
стор. 13

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№48 | 1 грудня 2017

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

Вістник

Культури і Життя

Зміст № 4.
(Січень, 1913).

Спомини селянина-поляка з 1863 р. Батар. Джека Лондона. (Кінець).

С. Яремич. Живопись Андріївської церкви у Києві (1752—1756).

П. Верховський. Архиереї-українці і справа заснованя Св. Синода при Петрі I.

Зі сходу Проф. Бартольд. Халіф і султан.

Недостачі вихованя сексуальних аномальностей і хоробливих об'явів у дорослих.

З культурного життя. Галичина, Канада, російська Україна.

З життя галицької організації «Товариство» у Львові; як живе галицьке село; Америка (життя українців в Канаді); російська Україна, (скуповуване надільних земель).

З кооперативного життя. Українські спілки ощадности.

Недостачі вихованя, як причина сексуальних аномальностей і хоробливих об'явів у дорослих.

Обсерваторія в Дельгі.

Новини науки й техніки.

Авіятика.

В час сердешного натхнення (вірш. М. Коваленка).

Camille Flammarion. Знанє будучого.

Нові книжки.

Голошення.

Зміст № 3.
(Січень, 1913).

Люблю жінчину (психо-драматичний етюд Гната Хоткевича. (Докінчене).

Батар. Джека Лондона. (Далі).

С. Яремич. Живопись Андріївської церкви у Києві (1752—1756).

П. Верховський. Архиереї-українці і справа заснованя Св. Синода при Петрі I.

З культурного життя. Галичина, Канада, російська Україна.

З кооперативного життя. Українські спілки ощадности.

Недостачі вихованя, як причина сексуальних аномальностей і хоробливих об'явів у дорослих.

Обсерваторія в Дельгі.

Новини науки й техніки.

Авіятика.

В час сердешного натхнення (вірш. М. Коваленка).

Camille Flammarion. Знанє будучого.

Нові книжки.

Голошення.

БРЕНД, НАРОДЖЕНИЙ 105 РОКІВ ТОМУ

Зміст № 1.
(Січень, 1913).

Люблю жінчину (психо-драматичний етюд Гната Хоткевича. (Докінчене).

Батар. Джека Лондона. (Далі).

С. Яремич. Живопись Андріївської церкви у Києві (1752—1756).

П. Верховський. Архиереї-українці і справа заснованя Св. Синода при Петрі I.

З культурного життя. Галичина, Канада, російська Україна.

З життя галицької організації «Товариство» у Львові; як живе галицьке село; Америка (життя українців в Канаді); російська Україна, (скуповуване надільних земель).

З кооперативного життя. Українські спілки ощадности.

Недостачі вихованя, як причина сексуальних аномальностей і хоробливих об'явів у дорослих.

Обсерваторія в Дельгі.

Новини науки й техніки.

Авіятика.

В час сердешного натхнення (вірш. М. Коваленка).

Camille Flammarion. Знанє будучого.

Нові книжки.

Голошення.

стор. 2-6

Фотоколлаж Романа РАТУШНОГО

НАШ ІНДЕКС 60969 ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2018 РІК: 6 МІСЯЦІВ - 199,58 ГРН; 12 МІСЯЦІВ - 396,56 ГРН

Жодна загальнодержавна газета чи журнал сучасної України, що веде свій родовід з першої половини ХХ століття, не може похвалитися безперервністю виходу і постійною назвою від часу створення. Не є винятком і сучасна «Культура і життя». Як і всі видання радянської доби, її називали по-різному, об'єднували і роз'єднували з іншими виданнями, підпорядковували різним установам.

Євген БУКЕТ

Мода на «тяглість традицій» від перших років опісля жовтневого перевороту з'явилася в УРСР у 1960-ті, коли відзначали 50-річчя радянської влади та писали «Історію міст і сіл», а разом з нею й історію всіх установ і організацій, включаючи й редакції засобів масової інформації. На 11 сторінці 6-го тому «Української радянської енцикло-

педії» (К., 1981) було надруковано статтю тодішньої редакторки Інни Барвінок про газету «Культура і життя». Саме там було вперше зазначено, що вона «виходила в Харкові під назвами: «Література, наука і мистецтво» (1923–1924), «Культура і побут» (1924–1928, як додаток до газ. «Вісті ВУЦВК»), «Література і мистецтво» (1929–1930; в 1941–1943 – спочатку в Ворошиловграді, потім в Уфі, Москві, Харкові, а з 1944 – в Києві з назвою «Радянське мистецтво»); в 1955–

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ БРЕНД ГНАТА ХОТКЕВИЧА

1964 – з назвою «Радянська культура», з 1965 – сучасна назва».

Якось так склалося, що за незалежної України ця радянська концепція продовжувала жити в колективі. Редакція «КіЖ» урочисто відзначила два ювілеї – випуск 4000-го номера (2002 рік) і 90-річчя (2013 рік).

Хоча насправді вся описана вище послідовність «тяглість традицій» дуже умовна, зважаючи на відомі нині факти, її варто було відкорегувати.

По-перше, наскрізна нумерація газети в уже понад 4770 чисел ведеться з 3 квітня 1945 року, коли у Києві побачив світ №1 газети «Радянське мистецтво». Впродовж тривалого часу, навіть після виходу в світ статті Інни Барвінок в УРЕ, у вихідних даних «Культури і життя» зазначалося, що газета видається саме з квітня 1945 року.

По-друге, зважаючи на тотожність назв, мусимо доповнити складену Інною Барвінок послідовність літературно-мистецьким тижневиком «Мистецтво» Української секції Всеукраїнського Наркомпросу (Київ, 1919–1920).

До цього переліку також «присіється» додаток до газети «Українське слово» під назвою «Література і мистецтво», що виходив у Києві в 1941 році (редактор – Михайло Ситник).

– Але ж він видавався в зовсім інших політичних умовах! – зауважите Ви.

– А чи варто нині на те звертати увагу? – відповімо.

Відкинувши радянську політико-ідеологічну концепцію як хибну, і взявши за основу мову видання, його структуру, рубрикацію, зміст, назву та місце видання, можемо сміливо стверджувати, що сучасна «Культура і життя» є спадкоємцем не лише і не стільки радянських культурно-пропаган-

дистських газет, скільки україномовної культурологічної преси.

«КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ» — газета, орган М-ва культури УРСР та Респ. к-ту профспілки працівників культури. Публікує статті про мистецьке життя України, про розвиток укр. образотворчого та нар. мистецтва, музики, театру, кіно, худож. самодіяльності, висвітлює роботу музеїв, клубів, бібліотек; водночас інформує про мистецькі новини братніх республік і зарубіжних країн. Виходила в Харкові під назвами: «Література, наука і мистецтво» (1923—24), «Культура і побут» (1924—28, як додаток до газ. «Вісті ВУЦВК»), «Література і мистецтво» (1929—30; в 1941—43 — спочатку в Ворошиловграді, потім в Уфі, Москві, Харкові, а з 1944 — в Києві з назвою «Радянське мистецтво»); в 1955—64 — з назвою «Радянська культура», з 1965 — сучасна назва.
І. Г. Барвінок.

джену 1991-го), першу київську недержавну російськомовну газету «Киевский телеграф» (засновану 1859-го О. фон Юнком, відроджену 1994-го), лубенський «Хлібороб» (заснований 1905-го Миколою Шеметом, відроджений 1994-го), львівський мистецький часопис «Нова Неділя» (заснований 1911-го Василем Щуратом, відроджений 2005-го). До подібних кроків читачі вже давно готові. Так, ще у 2001 році зміна початкового датування журналу «Український театр», який видається Національним газетно-журнальним видавництвом, із 1936 на 1917 рік була сприйнята як належне.

Очевидно, що за радянської влади небезпечно було пов'язувати будь-яке видання із дорадянською добою. Але ж чому це не робити в сучасних українських реаліях? Тим паче, що маємо на те всі підстави. 105 років тому, 1912-го, видатний український письменник, історик, бандурист, композитор, мистецтвознавець, етнограф, педагог, театральний і громадсько-політичний діяч Гнат Хоткевич, повернувшись із Галичини до підросійської України, заснував видавниче товариство «Культура і життя». Він же в січні 1913-го за підтримки Павла Богацького видав чотири номери тижневика із назвою «Вісник культури і життя».

Це видання пов'язує з сучасною газетою «Культура і життя» не лише співзвучне ім'я, місце видання, мова, а й майже тотожна рубрикація. Вочевидь, саме культурологічний бренд, вигаданий видатним Гнатом Хоткевичем, уже понад століття формує й наповнює цю інформаційну нішу. Тож, відновлюючи історичну справедливість, відсьогодні починаємо зазначати у вихідних даних нашої газети те, що заснована вона Гнатом Хоткевичем у січні 1913 року, безперервну нумерацію й надалі продовжуємо з квітня 1945 року, відколи газета постійно виходить у Києві.

ЩОТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ НОВИН «ВІСНИК КУЛЬТУРИ І ЖИТТЯ» (1913)

Початок 1913 року ознаменувався появою унікального інформаційного проекту – виходом щотижневого журналу новин, який дістав програмову назву – «Вісник культури і життя». Журнал видавався зошитами формату А 4, обсягом 32 сторінки і мав наклад 1 тисяча примірників.

Ігор МИХАЙЛИН

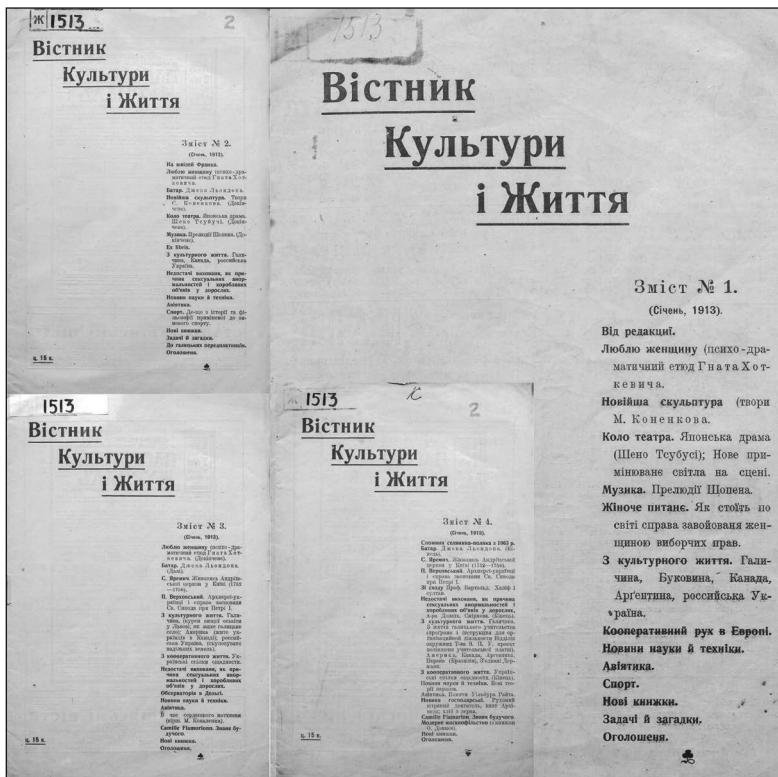
У редакційному повідомленні на обкладинці першого числа програмного часопису була сформульована так: «Вісник культури і життя» задачею собі ставить – держучи руку на пульсі культурного життя, приносити в українську сім'ю знання того, чим живе і дише культурний світ, новини наукового й культурного руху, а передовсім має на цілі знайти кожну частину нашого рідного краю з культурним життям других його частин, стати органом, що підтримував би духовну зв'язь між Україною, Галичиною, Буковиною, Угорською Руссю, Канадійською, загально-американською і всякою іншою еміграцією.

Виходитиме в Києві раз на тиждень в два аркуші з ілюстраціями. Близьку участь в редагуванні приймає Гнат Хоткевич.

Програмовим поняттям для цих двох заяв було поняття культури, під якою розумілися будь-які галузі людської діяльності та їх наслідки: мистецтва (література, малярство, скульптура, музика), наука і техніка, спорт, організація й самоорганізація людей у цілеспрямовані спільноти, задачі й загатки тощо.

Журнал підписував до друку Павло Богацький. Але не випадково в рекламному оголошенні серед учасників журналу значило лише ім'я Гната Хоткевича. Насправді матеріалів П. Богацького у «Віснику» немає. Зате тестів, підписаних Гнатом Хоткевичем або його псевдонімом Г. Х., більш ніж достатньо. Найбільш вірогідне становище можна окреслити так: Гнат Хоткевич був ініціатором створення журналу і його головним організатором, автором і редактором, а П. Богацький забезпечував видання своїми коштами й іменем. Його потужна участь (і реальна присутність) у журналі «Українська хата» не дозволяла йому відволікатися ще й на «Вісник культури і життя».

З цим виданням українська журналістика здійснила реальну спробу заснувати часопис нового типу. Традиційно вважається, що

Обкладинки «Вісника Культури і Життя» люб'язно надані для публікації відділом періодичних видань імені Мар'яни та Івонни Коцив Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка

типологічна група щотижневих часописів новин веде свій родовід від журналу «Time» («Час»), що був заснований у 1923 р. молодими випускниками Йельського університету Г. Люсом і Б. Гадденом у Нью-Йорку.

Засновники журналу проголосили, що «народ США здебільшого погано інформований», випускники університетів і коледжів не мають ґрунтовних знань поза межами свого фаху, але також у них немає часу на читання фахової літератури й журналістики. А «Time» пропонує їм не марганальну, а стрижневу політичну, культурну, наукову інформацію, економить їхній час, пропонуючи інтерпретації, засновані на первинних, перевірених фактах на засадах об'єктивності. Редактори утримували увагу аудиторії завдяки висвітленню тем спорту, відпочинку та розваг, міжстатевих стосунків, здоров'я, стилю життя та ін. В обличчя «Time» поєднувалися риси масової та якісної преси.

Сьогодні «Time» має понад 40 зарубіжних видань, включно з європейською версією «Time – Atlantic Edition». Його загальний наклад, який перевищив у 1960 році рубіж 2,5 млн досяг 4 млн у 1970 році і сьогодні становить близько 5 млн примірників.

Після такої короткої довідки варто зробити сенсаційну заяву: на ціле десятиріччя (а для галузі масової інформації це немало) раніше Г. Хоткевич здійснив від-

криття нового типу часописів – щотижневого журналу новин.

Спроба тривала місяць. Загалом вийшло чотири числа періодичного видання. Та інформаційний досвід цього щотижневого журналу новин заслуговує на всіляке схвалення й вивчення. Журнал заміслювався саме як інформаційний (а не літературний чи публіцистичний) проект. Складався він із трьох виразних частин, які, однак, не були відділені в окремі рубрики. Першу частину складали літературні твори, другу наукові праці про мистецтва та з історії, третю – найбільшу – частину становила широка хроніка з різноманітних галузей культури. З огляду на те, що часопис створювався по суті однією особою, більшість матеріалів у ньому мали дайджестовий характер, особливо ті, що належали до хроніки.

Художня література у «Віснику культури і життя» подавалася в зредукованому вигляді. За весь час тут були опубліковані психологічний етюд на 1 дію Гната Хоткевича «Люблю жінчину» (№№ 1–3), оповідання Джека Лондона «Батар» (№№ 2–4) та вірш М. Коваленка «В час сердечного натхнення» (№ 3), поданий на підверстку. З літературних матеріалів часопису видно, що читачам прагнули дати передусім цікаве читання, запропонувати пригодницькі сюжети: чи подієві (як у Джека Лондона), чи інтелектуальні (як у Гната Хоткевича).

Такі твори цілком відповідали завданням журналу – подавати всі матеріали під гаслом «Це цікаво для всієї родини».

У другій частині подавалися наукові праці з мистецтва, психології, історії.

За підписом Г. Х. (Гнат Хоткевич) публікувалася стаття «Новіша скульптура (С.Т. Коненков)» (№№ 1–2). На прикладі історії російського скульптора висвітлювалися модерністські процеси в цій галузі мистецтва, зокрема повернення до народного (фольклорного) першокореня, використання традицій народної дерев'яної скульптури. Автор наводив цікаві біографічні факти: скульптор походить з російської глибинки, його талант виявлявся стихійно, був помічений односельцями, мужики скинулися й відправили його вчитися в московську «Школу живописи і ваяння»; так, на народні гроші він робив перші кроки в навчанні. Перебування за кордоном і навчання в найкращих італійських майстрів не змінили його схильності до народного стилю в мистецтві. Стаття супроводжувалася поданням фотографій дерев'яних скульптур С.Т. Коненкова «Польовий дідочок», «Стрибок» тощо.

За статтею про С.Т. Коненкова йшла розповідь «Ex libris» (№ 2), у якій наголошувалося на важливості цього ужиткового мистецтва. «Невеличка картка, – відзначив автор, – робить велику культурну роботу. Наші українські видання і бібліотеки обходилися досі без того. І не тому, щоби то було дорого, а тому, що ідемо в хвості культури» (с. 16). Головна ідея автора й у цілому редакційна політика спрямовувалася на подолання української провінційності, прагненні вивести українську культуру на рівень світової, навіть у таких дрібницях, як ex libris.

С. Яремич у статті «Живопис Андріївської церкви у Києві» (№№ 3–4) показав, як із XVII століття відбувалося винищення української народної традиції в малярстві. Те, що три століття тому запроваджувалося насильницькими методами, згодом уже сприймалося як мистецька норма. Завдання сучасників – відновити втрачену традицію.

Театральне мистецтво репрезентувала стаття Шекло Тсубурі «Коло театру. Японська драма» (№№ 1–2). Наголос знову ж робився на висвітленні народних традицій, відзначалося, що європейська драма в інших етнічних умовах не давала того ефекту, що в Європі, залишалася незрозумілою для глядача, а відтак, національному театру довелося шукати свій шлях.

Музичне мистецтво було репрезентоване анонімною статтею «Прелюдії» Шопена» (№ 1–2), у якій подавалися описи музичних творів, схожі на лібрето до них. Загалом вважається, що непрограмова музика таких лібрето не потребує. Проте не всі її слухачі є належно підготовленими адекватно сприймати найбільш абстрактне музичне мистецтво. Тут і приходиться на допомогу музична критика, яка подає приблизний асоціативний ряд, що може викликати та чи інша музика, і спрямувати інтерпретації слухача.

Стаття доктора Доната Смирнова «Недостачі виховання як причина сексуальних аномальностей і хворобливих об'яв у дорослих» (№№ 2–4) знайомила українською читача з фрейдизмом.

Історична наука була репрезентована двома матеріалами: витягами з великої праці професора П.В. Верховського «Очерки по истории Русской церкви», які друкувалися під заголовком «Архієрей-українці і справа заснування Св. Синоду при Петрі I» (№№ 3–4) і анонімною статтею «Спомини селянина-поляка з 1863 року» (№ 4). В останній статті автора вразила, зокрема, подача подій польського повстання, про які оповідач тільки й міг розповісти: «Щось було між поміщиками». Це дало авторів підстави висловити думку про неприпустимість такої народної пасивності. Його позиція: народ сам має формувати свою історію, а не чекати ласки від вищих верств.

Третю частину кожного числа часопису становила хроніка. Навіть за чотири числа помітна тенденція до її розширення, вона велася дедалі професійніше. Організатори часопису виходили з ідеї, яка через десять років спала на думку американським студентам – людина не може прочитати всі газети, ознайомитися з усіма новинарними повідомленнями, але вона прагне бути всебічно поінформованою. Тому для неї потрібно зібрати найважливіше з уже наявної інформації, упорядкувати її і подати вибірково.

Хроніка упорядковувалася старанно, інформація подавалася під зрозумілими заголовками й гарно рубрикувалася, часто вказувалися джерела реферованих статей. Для повідомлень із життя зарубіжних українців це була щоденна львівська газета «Діло». Інформація з підросійської України бралася переважно з щоденної газети «Рада».

Упорядковуючи хроніку, редакція прагнула дотримуватися тематичного принципу. Наприклад, у матеріалах першого числа важливе (й значне за обсягом) місце займала рубрика «Жіноче питання». Під назвою «Як стоїть по світі справа завоювання жіноцями виборчих прав» подавалися повідомлення з багатьох

Закінчення. Початок на стор. 3

точок світу (з Угорщини, з Нью-Йорка, з Бельгії тощо).

Автори «грал» на контрастах, використовували монтаж, який давав змогу самим читачам робити висновки з інформаційних повідомлень. Наприклад, на одній сторінці вміщувалися такі новини: «Городська управа Цюриха постановила вибирати жінчин до Ради шкільної» і тут же сповіщалося: «У Росії саратовський єпископ Олексій розіслав по губернії циркуляр про увільнення з посад заміжніх учительок при церковно-приходських школах» (с. 15). Відтак, читач підводився до думки про успішну боротьбу за жіночі права у світі й до розуміння Росії як країни сваволі та мракобісся.

У рубриці «Галичина» подавався матеріал «Школа жіночого господарства», де було наведено статут такої школи; а в рубриці «Буковина» йшлося про заснування місцевим Історичним товариством курсів вищої освіти в Чернівцях, які зможуть відвідувати й жінки; для них, власне, вони й засновані.

Організатори журналу ставили собі за мету інформаційно об'єднати українців, які мешкали в різних державах. Під рубрикою «З культурного життя» подавалися новини: «Наші люди в Аргентині», «Наші люди в Канаді». Далі редакція вже просто стала вказувати назву країни. Так у часописі з'явилися повідомлення про Український студентський союз у Львові й Руський народний союз в Америці (№ 2). Самоорганізація українців у державах їхнього проживання стала важливою темою «Вісника». Вона висвітлювалася в матеріалах про підавстрійських українців. Наприклад, у числі третьому повідомлялося про те, що майже кожне галицьке село має читальню «Просвіти», сільські громади складають пожертви на «Рід-

ЩОТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ НОВИН «ВІСНИК КУЛЬТУРИ І ЖИТТЯ» (1913)

ну школу» – фонд на заснування власних нижчих і вищих шкіл.

З першого числа активно висвітлювався кооперативний рух. Для українців у Росії це була мало не єдина можливість легальної самоорганізації. Тому журнал всіляко заохочував читачів до участі в кооперативному русі, старанно описуючи як він організований за рубежом: в Італії, Люксембургу, Канаді (№ 1). Великий матеріал «Українські спілки ощадності й позичок під патронатом галицького Виділу крайового (обласна управа)» (№ 3–4) розповідав про організацію кооперативної справи в підавстрійських українців.

Важливим для хроніки був відділ «Новини науки і техніки». Наприклад, у першому числі журналу повідомлялося про праці науковців у справі створення машин для рубання вугілля, про прилад доктора Копелянса, який дозволяв заздалегідь відшукувати на маршруті судна айсберги, що було особливо актуальним після загибелі «Титаніка». Тут же сповіщалося про винайдення невидимого дирижаблю: авіатор Адам Ронн покрив усю поверхню літального апарату добре відполірованим хромом, унаслідок чого об'єкт величезних розмірів уже на висоті 2500 футів зливається з середовищем і перестає бути видимим.

Тема авіації відзначалася новизною й була дуже популярною в журналістиці того часу. «Вісник культури і життя» постійно висвітлював її. Під заголовком «Аргонавтика» подавалося повідомлення про винайдення гідроплана (№ 2). У двох останніх числах ця рубрика дістала назву «Авіятика». У ній були подані повідомлення про бу-

дівництво дирижаблів у Японії, про літак майбутнього, хроніку гідронавтики (№ 3), некролог по Уїлбурі Райті (№ 4).

З інших наукових галузей журнал особливу увагу приділяв медицині як предметові загальної цікавості. Під назвою «Новини медицини» подавалися повідомлення про анестезію за допомогою електрики, дослідження впливу електричного світла на очі (№ 2); стаття Н. Березина про нові теорії наркозу (нервова клітина і алкоголь) (№№ 3–4).

Ще в рубриці «Новини науки і техніки» повідомлялося про розвиток технологій будівництва підводних човнів (№ 2), про рухомі вітряні двигуни, використання для зрощування гвинта Архімеда (№ 4). З усього видно, що редактор і справді намагався відібрати для повідомлень у журналі те, що становило загальний інтерес, могло викликати зацікавлення читача.

Цю ж мету переслідував він у рубриці «Спорт». У першому числі тут розміщено повідомлення про рекорди в різних галузях спорту, а також описано техніку бігу на лижах. Нагадаємо, що йдеться про січневі числа часопису, чим і зумовлена увага до зимових видів спорту. У другому числі розміщена стаття «Дещо з історії та філософії, приміненої до зимового спорту». Логіка появи такої статті так само зрозуміла: у ту пору уявлення про спорт були пов'язані переважно з теплою порою року. Тож сформувані в читача уявлення про те, що й зимою можна не залишати спорт і активно загартовуватися, була відносно новою й потребувала інформаційної підтримки.

Завершала хронікальний відділ рубрика «Нові книжки». Це справді інформаційні повідомлення про вихід книжок, які з великою наляжкою можна назвати рецензіями, хоча оцінних суджень цілком уникнути й не вдалося. Очевидно всі повідомлення про книжки писав Гнат Хоткевич, хоча своїм іменем він підписав тільки одне таке повідомлення, про книжку «Z dziejów Ukrainy», яка вийшла у Варшаві за ред. Вацлава Ліпінського (№ 1). Поміркувавши над потребою українців мати власну історію, написану не імперськими пропагандистами, він перелічив головні статті збірника й розповів коротко про їхній зміст, відзначивши наостанок: «Інтересна й велика сила росте в особі молодого ученого Вацлава Ліпінського» (с. 32).

Подаючи інформацію про книжку Миколи Вороного «Театр і драма» (№ 2), він відзначив надмір компліментарності в газетних матеріалах, який шкодить і контрастує з глибиною тих розділів, що передруковані з «ЛНВ». «Кадильний матеріал слід було б викинути» (с. 29) – такий висновок журналіста.

У цьому ж другому числі з'явилася рубрика «Книжки, надіслані до редакції». Дотримуючись журналістської об'єктивності, Г. Хоткевич назвав серед книжок і публіцистичну працю чорносотенця Н. С. Щоголева «Українське движение как этап южнорусского сепаратизма», яка паплюжила український рух.

У третьому числі подані короткі повідомлення про книжки: О. Синявського «Про що співають кобзарі», В. Гауфа «Казки» та Л. Глібова «Байки» (розглянуті в одному тексті як твори для дитячого читання; причому автор зауважив пога-

ні переклади О. Олеся), Д. Донцова «Модерне москвофілство». Про цю останню книжку зазначено, що вона дуже цікава, думки автора суголосні з позицією редакції, тому вона ближчим часом подасть витяги з цієї книжки. Це й було зроблено в наступному числі.

У четвертому номері читачам рекомендувалася книжка «Актовые книги Полтавского городского уряда XVII века» (Чернівці, 1912) за ред. В. Л. Модзалевського. Її особливість полягала в тому, що «протоколи всі переспікані розмовами, жвавою народною бесідою і дають багатий цікавий побутовий матеріал» (с. 125). Далі йшли приклади з протоколів чистою українською мовою, які не давали підстав сумніватися в тому, що належали населенню саме українському.

З характеру рубрики «Нові книжки» зрозуміло, що її метою було, передусім, інформувати читача про український книжковий ринок.

Завершалися числа розважальними матеріалами, розмішеними в розділах «Задачі і загадки» та рекламою періодичних видань і книжок. Причому цей рекламний блок виявляв тенденції до зростання. Якщо в перших числах він займав дві сторінки обкладинки, то в четвертому на нього відводилося вже чотири сторінки.

З усього видно, що журнал перебував на піднесенні, але все ж не міг вийти на рівень прибуткового проекту, через що й був зупинений видавцем.

Уперше опубліковано:

І. Л. Михайлин Щотижневий журнал новин «Вісник культури і життя» (1913) на тлі світових процесів у мас-медіа / Ігор Михайлин // Сучасний мас-медійний простір: тенденції та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (15–16 травня 2014 р.) / Наук. ред. В. О. Гандзюк. – Вінниця: Видво друкарня «Діло», 2014 – С. 63–69.

Що розповідають архіви спецслужб про «уособлення української культури» і про життя... «німецького шпигуна»

Сергій ШЕВЧЕНКО

У кримінальній справі Гната Хоткевича, сфабрикованій органами НКВД, підшито два протоколи – допиту й очної ставки. Цих паперів з абсурдними звинуваченнями цілком вистачило для найсуворішої карі...

Документи з архівних «сезамів» спецслужб автор цієї публікації починав досліджувати спільно з істориком Дмитром Веденевим. Учений зауважив, що слідчі, які зробили з мухи слона, змусили 60-річного митця у травні 1938-го «зізнатися» у... шпигунстві. Мовляв, злочинний зв'язок з іноземною розвідкою той підтримував через консульство Ні-

ГНАТ ХОТКЕВИЧ: ВИМОГАМ ЧУЖИНЦІВ НЕ СКОРИВСЯ

меччини в Харкові. З 1923 по 1934 рік нібито передавав за кордон відомості про економічне становище в індустріальних регіонах СРСР, інформував про настрої населення й навіть надав таку «стратегічну» інформацію як... застосування в сільському господарстві нових молотарок.

Окрема трійка Управління НКВД Харківської області 29 вересня 1938 року ухвалила: «шпигуна» розстріляти. Фатальний день настав 8 жовтня – за якихось кілька тижнів до припинення масового Великого терору... Та, як видно, на митця точилися зуби давно. Ще на початку 1930-х слідчі змушували деяких

фігурантів сфабрикованої справи «Української військової організації» («УВО») «записати» до неї відомого бандуриста як «одногоч з організаторів бойових кадрів «УВО» на периферії». Якби тоді фантазії чекістів матерілізувалися, Гнат Хоткевич спільно з іншими «увістами» міг бути в'язнем Соловків.

НАШАДОК ГЕТЬМАНА

Сучасні дослідники дивуються з багатогранності таланту Гната Хоткевича. Він був публіцистом, прозаїком, кіносценаристом, перекладачем, літературним і театральним критиком, мистецтвознавцем, драматургом,

режисером, артистом, музикантом, композитором, етнографом, фольклористом... Справді, ця постать – уособлення української культури. Уродженець Слобожанщини відроджував традиції кобзарського мистецтва Наддніпрянщини, надихався самобутньою народною творчістю Карпатського краю та Буковини. І його доля, на жаль, також багато в чому типова для національно свідомого українського інтелігента доби «розстріляного відродження».

...Родове коріння митця глибоке: серед предків – відомі й неординарні особистості, є навіть гетьман – польський воєвода

Гнат Хоткевич

На відкритті пам'ятника І. Котляревському у Полтаві, 1903 рік.
Зліва направо: Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Олена Пчілка, Леся Українка, Михайло Старицький, Гнат Хоткевич, Володимир Самійленко

XVII століття. Сам же майбутній митець з'явився на світ у Харкові 31 грудня 1877 року в небагатій сім'ї. Батько Гната був кухарем. Він купив синові скрипку й платив учителю, який давав перші уроки музики.

Навчаючись у реальній школі, хлопець захопився народною творчістю, театром, інсценував пісні. Неабияке враження справив на Гната спів сліпого бандуриста Павла. З ним познайомився під час канікул у рідному селі Дергачах на дачі купця Михайлова, у якого домашньою робітницею була Гнатові мати. Юний Хоткевич слухав народного співця, мандрував з ним (був поводителем) і так, майже самотужки, опанував кобзарське ремесло.

Мав жагу до сцени, шукав самовираження в художньому слові (творив під псевдонімом Гнат Галайда), виступав у Полтаві як виконавець творів. У 18 років за-

снував селянський театр. Ставив класичні п'єси Карпенка-Карого, Нечуя-Левицького, а згодом створив у Харкові й перший робітничий театр.

Вищу освіту здобував у Харківському технологічному інституті, де готували інженерів шляхів сполучення. Виявив здібності до науки, ґрунтовно студював українську, російську, західноєвропейську літератури, почав друкувати власні твори в часописах. Проте 1899 року Гната виключили з інституту за «політику». Неблагонадійного студента – учасника заворушень проти царя – звинуватили у сприянні організаторам збройного повстання.

РЕВОЛЮЦІОНЕР

Навчання Гнат поновив у вересні 1900-го, коли був членом Харківського комітету Революційної української партії – першої політичної партії наддніпрянських українців. Саме засновник РУП адвокат Микола Міхновський – «батько українського націоналізму» – на зламі століть виголосив програмну промову, яку прихильники національно-визвольного руху видали у Львові як брошуру «Самостійна Україна».

Не лише в середовищі творчої інтелігенції знали студента Хоткевича. Не дрімало губернське жандармське управління... Після розколу радикальної РУП 1902 року інженер Хоткевич працював у гуртках українських соціалістів-революціонерів. У часи селянських заворушень написав поему «Дума про похід ситого князя Оболенського на голодних селян», яка вийшла друком у лютому 1903-го. А звідси – пильний інтерес жандармів до «небезпечного мазепинця» й обшук 12 листопада того ж року, проте арешту й ув'язнення вдалося щасливо уникнути.

Згодом Гнат працював на залізницях. Роки навчання й активної

громадської діяльності не затьмарили бажання служити музам: він записував думи кобзарів, народні казки. Цікаво, що в студентські роки (під час вимушеної «академвідпустки») талант Хоткевича так вразив корифея української музичної класики Миколу Лисенка, що той запропонував молодому бандуристові стати солістом його хорової капели.

Гнат дружив з багатьма діячами національно-культурного ренесансу – Лесею Українкою, Михайлом Коцюбинським, Марією Заньковецькою, Михайлом Старицьким. Своєрідною презентацією кобзарства науковій громадськості стала резонансна доповідь Хоткевича на XII Археологічному з'їзді в Харкові (йшлося про утиски бандуристів), а також блискучий концерт його капели українських народних інструментів. Після того кобзарям відкрився шлях на велику сцену.

У вирі революційних подій 1905-го Хоткевич очолив Центральний оргкомітет Харківсько-Миколаївської залізниці, організовував страйкові комітети в Люботині, Полтаві, Кременчуці, Миколаєві. Брав участь у московському з'їзді представників залізничного союзу, що затвердив програму всеросійського (галузевого) політичного страйку. Ця груднева акція протесту тривала 20 днів і стала однією з найпотужніших у країні. Не випадково в циркулярі департаменту поліції від 28 січня 1906 року інженер Хоткевич згадувався як особа, яку належить арештувати. Залишався єдиний вихід – еміграція. Вимушено поїхавши за межі Російської імперії, він до 1912-го жив у Галичині, яка на той час перебувала під владою Австро-Угорської корони.

«СЕПАРАТИСТ»

«Український П'ємонт» звів митця з керівником Наукового товариства ім. Тараса Шевченка професором Михайлом Грушевським, відомими вченими Осипом Маковеєм, Степаном Рудницьким. У селі Краснолової на Станіславщині з неписьмених гуцулів Хоткевич створив етнографічний колектив – «Гуцульський театр», який виступав на сцені до 1914 року. Трупа успішно гастролювала на Буковині й у Галичині, виїздила до Краківки, Харкова, Одеси, Москви. Чільне місце в репертуарі посідали твори самого керівника – п'єси «Довбуш» (1909), «Гуцульський рік» (1910) та інші. З-під його пера вийшли повісті «Камінна душа», «Довбуш» (опублікована лише 1965 року), збірки нарисів і новел «Гірські акварелі», «Гуцульські образки».

У січні 1909-го на слід «малоросійського сепаратиста» потрапила агента Варшавського охоронного відділення. У Львові Хоткевича тримали під негласним наглядом, проте досвідчений конспіратор не раз таємно

перетинав кордон, особисто переправляв до Росії підпільні видання. Так тривало до 3 квітня 1912 року, коли на території України, що перебувала «під Росією», Гната як члена партії есерів заарештувало Київське охоронне відділення. Утім, ні київським, ні харківським слідчим звинуватити митця в політичних злочинах не вдалося. Він залишився на волі.

У Харкові Хоткевич не сидів без діла: створив «майстерню буковинсько-малоросійських виробів», вступив до Товариства ім. Г. Квітки-Основ'яненка – був головою його науково-літературного відділення. Читав лекції про культуру й побут Галичини. Заснував видавниче товариство під назвою «Культура і життя» й від січня 1913-го став редактором тижневика «Вісник культури і життя», що видавався в Києві. Співпрацював також з україномовною газетою «Слово», яку після 2-го ж номера в жовтні 1915-го закрили за антиурядову пропаганду. У грудні він збирав підписи під петицією до Держдуми з вимогою свободи слова, преси, викладання української мови. А закінчилося все тим, що міністр внутрішніх справ 11 березня 1916 року постановив вислати Хоткевича з України й тримати під гласним наглядом поліції три роки.

Звістка про повалення самодержавства застала митця у Воронежі, де Гнат Мартинович багато й плідно працював над науковими розвідками з географії, ботаніки, зоології, писав картини.

У часи Української революції Хоткевич був орачем освітянської ниви. Викладав рідну мову й літературу, керував драмгуртком, возив з концертами селянські хори. До більшовицької окупації України поставився з недовірою (хоча тоді час був вельми споклисливий), підготував полемічну працю «Хто ми і чого нам треба». «Чого, чого він не робив! Видавав газету «Рідне слово», переробляв для дітей історичні твори різних авторів, перекладав з чужих мов, займався збиранням матеріалів для універсального словника української мови. Багато його праць загинуло...» – розповів про той період життя бандуриста письменник Улас Самчук у книжці «Живі струни», видрукуваній у США 1976 року.

Після поразки визвольних змагань 1917–1920 років Хоткевич викладав у Харківському музичному інституті, багато творчо працював – написав поему «Байда», думу «Буря на Чорному морі». На думку композитора Станіслава Людкевича, Хоткевич «підніс гру на бандурі до своєрідного аргістизму, добув з неї зовсім нових, незвісних ефектів і нюансів». Талановитий музикант видав підручник «Школа гри на бандурі», удосконалював сам інструмент, а також запропонував оригінальну методику гри («хоткевичівку»), мав навіть

патент Ленінградського комітету в справах винаходів.

Наприкінці 1920-х наш герой організував капелу бандуристів у Полтаві, а потім, виконавши формальне доручення Наркомосу, створив Державну капелу бандуристів – тепер всесвітньо відомий мистецький колектив. На жаль, він не став першим керівником капели, бо «нагорі» не схвалили запропонованого репертуару. «Розуміється, що за тих часів, навіть за відомого українізатора Миколи Скрипника, Україна не могла співати, що хотіла, а мусіла співати, що їй казали. А Хоткевич, – за висловом того ж Уласа Самчука, – був впертого на кочення і не належав до тих, що можуть коритися вимогам чужинців».

«ВОРОГ НАРОДУ»

Протягом 17 років (1921–1938) життя митця, як розповідала його дружина Платонида, «проходило за письмовим столом... До жодної партії він не вступав. Останні десять років глибоко досліджував творчість Тараса Шевченка, оприлюднив чимало цікавих розвідок про Кобзаря, написав повість для юнацтва про молоді літа поета.

У кооперативному видавництві «Рух» Хоткевич видав 8-томне зібрання власних творів (1929) і, одержавши гонорар, купив хату в селі Високе під Харковом. А незабаром у ній стало нічим топити: письменника і його сім'ю як «нетрудовий елемент» позбавили не лише пенсії, а й продуктивних карток. Рукопис нової книжки про Шевченка залишився в архіві наркома освіти УРСР Миколи Скрипника (по тому, як 1933 року цей посадовець заповдів собі смерть, архів опечатали)...

У життєписі Гната Хоткевича є рядок, який певною мірою може пояснити втрату до нього інтересу чекістів 1934 року: потрапив під поїзд, був тяжко травмований... А в той період – горезвісні «кіровські» розстріли 28 українських «терористів», про яких у своєму творі «Недостріляні» згадує колишній соловецький політ'язень Семен Підгайний: «...знаю, що ніколи вони терористами не були, а лиш боролись за незалежність української нації, лиш боролись за звичайне людське право бути людьми, а не шахтарськими кінми». А потім до казематів запроторили ще десятки тисяч українських інтелігентів і робітничо-селянських душ, котрі «ні як не хотіли зрозуміти, що працювати задарма, жити в свинюшниках, ходити в лаптях – це конче потрібно для побудови соціалістичної держави».

Академік Іван Павлов, який тоді жив і працював у Ленінграді, надіслав 21 грудня 1934 року листа в Раднарком СРСР. Учений протестував проти вакханалії державного терору, який робив життя людей нестерпним, таким, що

ГНАТ ХОТКЕВИЧ: ВИМОГАМ ЧУЖИНЦІВ НЕ СКОРИВСЯ

Закінчення. Початок на стор. 4

годі витримати (далі цитата мовою оригіналу):

«Мы жили и живем под ослабевающим режимом террора и насилия. <...> ...вижу сходства нашей жизни с жизнью древних азиатских деспотий. А у нас это называется республиками. Как это понимать? <...> Тем, которые злобно приговаривают к смерти массы себе подобных и с удовлетворением приводят это в исполнение, как и тем, насильственно приучаемым участвовать в этом, едва ли возможно остаться существами, чувствующими и думающими человеком. И с другой стороны. Тем, которые превращены в забытых животных, едва ли возможно сделаться существами с чувством собственного человеческого достоинства».

Когда я встречаюсь с новыми случаями из отрицательной полосы нашей жизни (а их легион), я терзаюсь ядовитым укором, что оставался и остаюсь среди нея. Не один же я так чувствую и думаю?! Пощадите же родину и нас».

Обструкція, напівголодне існування змусили Гната Хоткевича також писати листа в Москву (9 листопада 1937-го) – вождєві партії Йосифу Сталіну, позаяк апеляції до харківських структур влади та до Академії наук нічого не змінили. Секретаріат ЦК ВКП(б) 25 січня 1938 року надіслав письменнику відповідь, мовляв, для творчості йому буде створено «належну обстановку». Як виявилось – тюремну...

Дружина Гната Хоткевича 22 лютого одержала в Держвидавї аванс за згадану повість про Тараса Шевченка (у перспективі мав вийти роман), а наступного дня її чоловіка взяли під варту. Ордер на арешт виписали 23 лютого. НКВД УССР тоді очолював комісар держбезпеки Олександр Успенський, у минулому – заступник коменданта Кремля й керівник чекістських органів у Сибіру. Військовий прокурор Харківського округу Блауберг обрав для підозрюваного запобіжний захід – тримання у спецкорпусі при обласному управлінні НКВД.

Обвинувачення пред'явили неоригінальне – у дусі часу: участь в антирадянській українській націоналістичній організації. У протоколі допиту, який провів 23 травня 1938 року оперуповноважений Ейдук, «переконаному українському націоналістові» приписали активну боротьбу з радянською владою з перших днів її існування...

Засуджена як дружина ворога народу Платонида Хоткевич із січня 1954 року писала з мордовських таборів листи-запити, намагаючись з'ясувати долю чоловіка. Проте перша спроба по-

смертної реабілітації не вдалася: «був засуджений обґрунтовано» – надійшла відповідь із державних органів. Лише після повторного аналізу матеріалів справи, численних запитів до архівів та допитів свідків військовий трибунал Київського військового округу 11 травня 1956-го скасував вирок і припинив кримінальну справу за відсутністю складу злочину. Того ж року дружині реабілітованого було надано неправдиву офіційну інформацію – нібито Гнат Хоткевич помер 13 жовтня 1942-го через інсульт.

Проте і в часи «відлиги» і згодом не втратив сили вирок іншого ареопагу – офіційного марксистсько-ленінського суспільствознавства. Група харківських «експертів» визнала працю Хоткевича «Хто ми...» написаною в навчч ворожому робітникам і селянам дусі: «автор вимагає... відділення України від Росії і висловлює націоналістичні ідеї, ворожі радянському суспільству». Тавром «буржуазно-націоналістичних хиб» позначали творчу спадщину Хоткевича ще не один десяток років...

Доли рідних багатодітного митця склалися по-різному в бурхливих подіях важкої історії України. Платонида Володимирівна, яка зберегла архів чоловіка, повернулася з вислання й жила в Криворівні (Івано-Франківська область), працювала в хаті-музеї Івана Франка. На пенсії переїхала до Івано-Франківська, де й померла 22 квітня 1976-го. Син Богдан жив у Львові. Донька Галина, яку під час війни вивезено до Німеччини, оселилася у французькому Греноблі, вийшла заміж, мала дітей. Окрім того, у Гната Хоткевича було четверо дітей від попередніх шлюбів. Двоє синів у різний час загинули, донька Ольга виїхала до Венесуели, а син Володимир жив у Харкові, став відомим ученим-фізиком, професором, ректором університету.

Наприкінці листопада 1917 року на Донеччині вперше здійнявся синьожовтий прапор. У Бахмуті.

Сергій БАХІН

Це один з найпереконливіших доказів того, що Донбас завжди був українським. А на честь цієї події нещодавно був виготовлений відеоролик. Про неї йшлося під час презентації в Укрінформі медіа-кампанії «Літопис Українського Донбасу», яку ініціювало Міністерство інформаційної політики в день століття підняття прапора. Організатори цієї ініціативи планують розповісти про невідомі чи маловідомі сторінки з історії краю, що пов'язана саме з українством і про видатних діячів – вихідців з регіону.

На початку прес-конференції журналістам нагадали, що 20 листопада 1917 року було проголошено Третій Універсал Української Центральної Ради, який проголошував Українську Народну Республіку. Тож територія Катеринославської губернії, до якої і належала велика частина теперішньої Донецької та Луганської областей, увійшли до складу УНР. Того ж дня текст було опубліковано у пресі, а телеграфне повідомлення про це надійшло до Бахмута. І тоді вперше над офіційною будівлею Донбасу – повітовою земською управою – було піднято національний прапор.

Мало хто знає, але одним із співавторів Третього Універсалу став уродженець Бахмутщини Микита Шаповал (із села Сріблянка Артемівського району Донецької області). До речі, й Четвертий Універсал писався за участі Шаповала. Але не тільки цим Микита вписав свою сторінку в історію України – він був відомим науковцем, та ще й міністром УНР.

Ще однією видатною особою того часу з Бахмутщини став майстер української літератури, майстер сонету Микола Чер-

нявський, що оспівував рідний край. Він перший в українській поезії зобразив життя донецького селянства і робітництва, писав патріотичні вірші. Цього року потрійна дата, пов'язана з ним – у грудні святкуватимемо 150-літній ювілей поета, також минуло 120 років з видання першої української книги на Донбасі («Донецькі сонети»), і 80 років з дня розстрілу М. Чернявського комуністичним режимом.

«Сьогодні ми запускаємо важливу медіа-кампанію «Літопис Українського Донбасу» та презентуємо ролик з цього циклу, – розповіла в Укрінформі перший заступник міністра інформаційної політики Еміне Джапарова. – Наша історія багато говорить про заселення Донбасу, про

ний контент. У грудні має вийти цикл телепрограм «Нові герої Донбасу» – 10 серій про сучасників з цього регіону. З вересня випускається газета «Донбас-інформ», що виходить раз на два тижні, накладом у 200 тисяч. Частина тиражу роздається на окупованій території.

Що ж до ролика «100 років з дня підняття українського прапора на Донбасі», то його хронометраж складає 3 хвилини 39 секунд, що удвічі довше, аніж планувалося спочатку. Тож і здається він завантажений зайвими деталями, про які вже давно знають – Перша світова війна, Лютнева революція у Петрограді, створення Центральної Ради. Набагато цікавіше дізнатися, що вже 3 вересня 1917 року, під час

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОГО ДОНБАСУ

протиборство українських козаків з московитами. Але про пробудження національної ідентичності української нації на Донбасі кінця XIX – початку XX століть дуже мало сказано. Тому сьогодні намагаємося промотувати цей період та розвінчувати той міф, який Російська Федерація давно намагається просувати, що нібито Донбас – це «ісконно русская земля» і начебто на Донбас РФ може мати територіальні претензії, – підсумувала Джапарова. Незнання своєї історії дає люфту для міфологізації, чим і займалася весь час Москва. Наразі важливо сформувати свій наратив щодо українського Донбасу, спираючись на чіткі факти.

Також Джапарова повідомила, що нині Міністерство збирається виготовляти відповід-

Українського з'їзду Бахмуцького повіту делегати висловлюють підтримку Центральній Раді у її прагненні до цілковитої автономії та порушують питання про українізацію армії та шкільництва. Після встановлення прапора в місті організовується козацький курінь, чисельністю 800 козаків, який мав боронити край від загарбників. Але цю місію частково виконує 25-й запасний полк, що дислокувався у Бахмуті.

На жаль, відеоролик, хоча і зроблений на патріотичну тематику, доволі сирий. Картинка не відповідає змістові – де йдеться про події на Донбасі, чомусь висмикуються добре відомі документальні кадри з хроніки Києва тих часів. Утім, заступниця міністра пообіцяла, що з часом ролик буде підчищено.

Перший заступник міністра інформполітики Еміне Джапарова презентує проект Український Донбас

ФОРУМ-ФЕСТИВАЛЬ «МАЛІ МІСТА УКРАЇНИ»

В АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНІЙ БІБЛІОТЕЦІ

У читальній залі Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного відбувся форум-фестиваль «Малі міста України», який об'єднав громадськість навколо нагальних питань розвитку малих міст.

Галина ВОЙЦЕХІВСЬКА,
Дмитро МИРОНЕНКО

Спірайтери

Форум-фестиваль – захід, який завершив соціальний бібліотечний проект «Історія малих міст України». Проект ініційований бібліотекою під егідою Мінрегіону України в 2008 р. в рамках бібліотечного клубу «Національні святині». Мета проекту – заохотити науковців, громадськість, місцеве населення до вивчення історії архітектури, будівництва і культури малих міст, архітектурних пам'яток, регіонального краєзнавства, збереження історико-архітектурної спадщини малих міст України. Протягом 2008–2015 років у рамках проекту в бібліотеці відбулося 25 засідань бібліотечного клубу, кожне з яких присвячувалося одному малому місту, обраному випадково, з усіх адміністративно-територіальних одиниць України.

У рамках форуму-фестивалю фахівці Мінрегіону України, представники місцевого самоврядування й громадських організацій, науковці, видавці, бібліотекарі говорили про значення децентралізації в контексті ефективності розвитку малих міст, проекти міжнародної технічної допомоги (зокрема GIZ «Реформа управління на сході України», «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE),

програму ЄС «U-LEAD» та інші), методи підвищення туристичної привабливості малих міст, принципи створення та функціонування комфортного міста, роль бібліотек для малих міст.

На форумі-фестивалі презентували результат проекту «Історія малих міст України» – серію бібліографічних покажчиків «Малі міста України», укладених за адміністративно-територіальним принципом. Загалом вони містять інформацію про 366 малих міст. Загальна кількість сторінок – 7461, кількість використаних джерел – 25821. Науковими консультантами серії покажчиків стали старші наукові співробітники Інституту історії України НАН України, кандидати історичних наук Олег Бажан та Володимир Дмитрук. Матеріали у покажчиках систематизовано за абеткою назв малих міст кожної області. У межах кожного міста літературу розміщено за абеткою прізвищ авторів або заголовків видань. Із загальної абетки виокремлено нормативно-правові акти, які подані у зворотньо-хронологічному порядку. До кожного джерела складено анотацію із зазначенням конкретних

сторінок, на яких міститься інформація.

Бібліографії передують коротка письмова довідка, у якій подано загальну характеристику міста, інформацію про його географічне розташування, походження назви, основні віхи історії, визначні пам'ятки архітектури та містобудування, садово-паркового мистецтва.

Бібліографічні покажчики проілюстровано світлинами, листівками, креслениками з фонду бібліотеки, що характеризують різні періоди існування малих міст, їхні архітектурні пам'ятки. Для ілюстрування активно використано світлини, надані Вікісховищем – сестринським проектом Вікіпедії, а також архітектором Д. Вітренком, бібліотечними працівниками С. Кайною та Д. Мироненком. Загалом у покажчиках уміщено понад 1400 зображень.

Серія бібліографічних покажчиків стане потужним допоміжним інформаційним інструментом для науковців, краєзнавців і дослідників малих міст України.

Заключними мистецькими акордами форуму-фестивалю стали лабораторія автентичного співу Східного Поділля – виступ гурту автентичного співу «Голоси предків» з Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського (керівник А. Сторожук), які відкрили проект у 2008 році. На заході гурт представив ліричні народні пісні регіону. На картинах виставки «Художники подорожують малими містами України» автори з різних куточків України подали фрагменти природи та пам'ятки малих міст.

Форум-фестиваль «Малі міста України» засвідчив непересічну роль малих міст у розвитку держави і те, що вони мають потужний природний та історико-культурний потенціал.

У центрі Києва біля фасаду «Укрпошти» до 100-річчя проголошення (20 листопада) Української Народної Республіки (УНР) відкрилася виставка «100 років боротьби: Українська революція 1917–1921».

На виставці розміщені стенди, присвячені Центральній Раді, Гетьманату, Директорії УНР і ЗУНР, Українському Криму і Українському флоту, військовому будівництву та дипломатії, освіті й культурі, українським грошам і державній символіці.

«Ми відкриваємо виставку, яка називається «100 років боротьби», яка присвячена століттю Української революції 1917–1921 років. З нагоди 100-річчя цієї революції

Стенд із світлинаю засновника Української Центральної Ради, мецената всіх націєтворчих справ Євгена Чикаленка

ВИСТАВКА ДО 100-РІЧЧЯ ПРОГОЛОШЕННЯ УНР

ми провели вже низку важливих заходів, зокрема на вищому державному рівні. Мова йде про урочисте засідання Верховної Ради України з нагоди століття українського парламентаризму, урочисте засідання Кабінету Міністрів з нагоди 100-ліття українського уряду, а 20 листопада будемо згадувати ще одну важливу дату – 100 років проголошення Української Народної Республіки, – розповів один з організаторів виставки, директор Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович. Відкриваючи 70-метрову експозицію з двадцяти банерів, виставлених просто неба, директор УІНП зазначив: «Завдання нинішньої виставки – показати, що сьогоднішня держава є спадкоємицею Української Народної Республіки!»

Виставка детально висвітлює різні аспекти творення Української державності 1917–1921 років. Понад 250 документів і фотографій, представлених в експозиції, розповідають десять історій провідників революційного руху. Зі світлин дивляться у сучасність засновник Української Центральної Ради Євген Чикаленко, голова Центральної Ради УНР Михайло Грушевський, голова першого українського уряду Володимир Винниченко, гетьман Української держави у квітні-грудні 1918 року Павло Скоропадський, голова Директорії Симон Петлюра...

Матеріали з Музею УНР 1917–1921 років, Музею видатних діячів української культури, Музею української

діаспори, з архіву СБУ і приватних збірок краєзнавців та істориків Віктора Киркевича, Ярослава Тинченка та Ігоря Гриценка розповідають також про ідеологів самостійництва Миколу Міхновського та В'ячеслава Липинського, військовиків: полковника Євгена Коновальця та полковника Петра Болбочана, який у квітні 1918 року на чолі Кримської групи Запорозького корпусу Армії УНР визволив Крим від більшовиків, та про інших діячів українського революційного руху. Роки революції стали роками національного відродження. У Києві відкрилися Академія наук і Академія мистецтв, з'являються українськомовні газети, працювало понад 100 видавництв, де вийшло понад 26 мільйонів книг та брошур! Директор УІНП проанонсував нові проекти Інституту, присвячені 100-річчю УНР, зокрема, відкриття тематичного сайту, створення інтернет-мапи «Місця пам'яті Української революції» з трансформацією її у майбутні туристичні маршрути... Експозиція «100 років боротьби: Українська революція 1917–1921» в центрі столиці триватиме декілька місяців.

Логічним продовженням виставки, підготовленої УІНП, став круглий стіл «100 років Української Народної Республіки – досвід і пам'ять», що відбувся згодом у Колонному залі Київської міської ради з нагоди сторіччя прийняття Центральною Радою III Універсалу.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Директор Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович на відкритті виставки «100 років боротьби: Українська революція 1917–1921» біля фасаду «Укрпошти», разом з бійцями батальйону ім. Кульчи

Мабуть в Україні ще не було такого міністерства, навколо якого розпалювалося стільки скандалів, як мінкульт на чолі з Євгеном Нищуком. Скандал навколо забудовників Лаври, незрозумілі будівельні роботи з «відновлення» московської церквою Глухівського храму... Не встигло вичухнути обурення громади, як команда Нищука «вляпалась» у черговий корупційний «серіал», тепер уже з відомим Музеєм народної архітектури та побуту в Пирогові на околиці Києва.

Олександр ТАРАСОВ

СЛІПА ПРОКУРАТУРА

Тепер «війна» розпочалася з посади директора музею. Очільник «Пирогова» Юрій Анатолійович Бойко принципово не влаштував мешканців культурного «Олімпу». Так само, як в історії з Лаврою, всі сили кинули на те, щоб провести в крісло свою людину. Найголовніше питання, для чого?

Нещодавно парламентарій Ольга Червакова направила депутатське звернення до Генерального прокурора України Юрія Луценка, в якому йдеться про підприємство «Спецжитлофонд» – цей забудовник хоче отримати ділянку для зведення багатоповерхівки на вулиці Академіка Заболотного, 29 (у Голосіївському районі). Саме там, де знаходиться музей народної архітектури. Бажання будівельного підприємства виникло на майже законному підґрунті – торік Київрада ухвалила рішення щодо затвердження детального плану території (ДПТ) у районі вулиць Академіка Заболотного, Академіка Лебедева і Метрологічної. До цього ДПТ увійшли території науково-дослідних інститутів Національної академії наук України, землі сільськогосподарського призначення, а також територія комплексу «Експоцентр України». Зачіпало це рішення й культурно-природничу охоронну зону Музею народної архітектури та побуту в Пирогові. Гучних заперечень від Міністерства культури України не надійшло... Та це й не дивно, заступник міністра культури України Тамара Мазур і начальник управління охорони культур-

МУЗЕЙ? ТА ЩО ВИ, БАГАТОПОВЕРХІВКА...

ної спадщини Олександр Єпіфанов неодноразово підписували Історико-містобудівні обґрунтування на проекти забудови історичних територій Києва. Завдяки чиновницькому «одобрямсу» почалася забудова колишнього Сінного ринку на вул. Бульварно-Кудрявській, 15а; по вул. Михайла Бойчука, 20-22; вул. Львівській, 15; вул. Горлівській, 212; вул. Ревуцького, 40; на перетині вул. Ревуцького, 8к і вул. Анни Ахматової; на вул. Сормовській, 3; вул. Коперника, 7; вул. Мечникова, 11а; вул. Жилинській, 1206 і в Биківнянському лісі. На черзі мабуть музей у Пирогові? Інакше, як назвати дії міністра-актора, спрямовані на повне фінансове знищення цього унікального народно-архітектурного комплексу?

«УДАВКА» ВІД МІНКУЛЬТУ

Так, на 2015 рік Національний музей народної архітектури та побуту України просив виділити йому на реставраційно-відновлювальні роботи 1417000 грн і на виготовлення проектно-кошторисної документації 1296000 грн, але не отримав ні копійки. На 2016 рік Музей просив на ці ж потреби 3030000 грн, а отримав лише 180000 грн. На 2017 рік Музей просив Мінкультури виділити на реставраційно-відновлювальні роботи 1452000 грн, але коштів так і не отримав.

Виникає парадоксальна ситуація, 23 грудня 2009 року Кабмін видав розпорядження, яким затвердив план заходів із забезпечення повноцінного функціонування і розвитку музею народної архітектури та побуту України. У 2013-му своїм розпорядженням № 639-р, уряд підтвердив свій намір турбуватись й піклуватись про «Пирогов». Однак практично, через хронічне недофінансування цей план не виконується.

Ситуація в музеї майже катастрофічна. На його балансі обліковується понад 300 експонатів

народної архітектури, збудованих та встановлених на експозицію в 1970–1980 роках. Переважна більшість із них побудована з недовговічних матеріалів: дерева, соломи (очерету) і глини. Необхідно щорічно проводити капітальний ремонт понад 15 будівель, щоб забезпечити їх надійне довгострокове збереження. Вартість капремонту однієї будівлі складає приблизно 150–200 тис. грн. Тож щорічна потреба на відновлення експонатів складає приблизно 3 млн грн. Оскільки протягом трьох років Мінкультури фактично не фінансує реконструкцію та реставрацію пам'яток, Музей змушений здійснювати ремонтні роботи власним коштом. Зокрема в 2015–2017 роках була проведена реконструкція близько 30-ти пам'яток народної архітектури. Для порівняння у 2012–2014, за «папереднік» – лише трьох.

Улітку 2017 року в Музеї з'явився новий унікальний експонат – церква з села Городище (Чернігівська область), датована XVIII століттям.

Аналіз доходів Музею свідчить про їх зростання протягом 2015–2017 років. Нині культурний заклад фінансові плани виконує. Сталося це передусім завдяки призначенню у 2015 році генеральним директором Національного музею народної архітектури та побуту України Юрія Анатолійовича Бойка. Новий гендиректор припинив фінансові схеми свого попередника і спрямував зароблені трудовим колективом кошти на потреби Музею.

Та керівництво Мінкультури, очолюване далеким від музейництва актором Євгеном Нищуком, цим було не вдоволене. Воно відверто перешкоджало роботі гендиректора Музею Юрія Бойка і цькувало його. Тобто гендиректор, під керівництвом якого Музей виконував фінансові плани і власним коштом здійснював ремонтні, реставраційні та відновлювальні роботи пам'яток Мінкультури не влаштував. У 2017 році йому оголосили дві догани,

після чого змусили покинути посаду, звинувачуючи в «некомпетентності».

ВСЕ НАВКРУГІ КОЛГОСПНЕ, ВСЕ НАВКРУГІ МОЄ?

За версією Юрія Бойка головною причиною дій керівництва Мінкультури щодо звільнення його з посади, є відмова підписати підготовлені, ще в часи Януковича документи на відчуження від музею 22,371 гектарів землі на користь забудовників.

Відомо, що музейний архітектурний комплекс розташований на 134,5 га мальовничих земель,

№ 563-ХІІ (563-12) з наступними змінами в частині щодо втрати громадянами, підприємствами, установами і організаціями після закінчення строку оформлення права власності або права користування землею раніше наданого їм права користування земельною ділянкою».

Цікаво, що Музеєві пропонується відмовитися від 22,371 гектарів землі у його межах, на яких досі тимчасово (до відселення, згідно з постановою Ради Міністрів України від 1976 р.) живуть мешканці селища Пирогов.

І знов складається дивна ситуація. КМУ 23 грудня 2009 та 7 серпня 2013 р. видає розпорядження, щодо оформлення протягом 2014–2015 років прав Музею народної архітектури та побуту на всю виділену йому ще за радянських часів землю. Однак практично виконувати Кабмінське розпорядження, ані Мінкульт, ані КМДА не поспішають.

ЕКОЛОГІЧНІ ВАНДАЛИ

Наприкінці жовтня Мінкульт призначив в. о. директора музею в Пироговому Оксану Старак-Повякель. Вона очолюватиме музей до обрання нового директора на конкурс. І вже 8 листопада в музеї спалахнув новий скандал. Перший заступник генерального директора Національного музею народної архітектури та побуту України Анатолій Євгенович Науменко виявив на території експозиційної зони «Карпати» незакон-

притаманних ландшафту України. Земельні питання «Пирогова» були в основному вирішені ще в 70-і роки минулого століття. На жаль, за роки незалежності України він так і не зміг домогтися реєстрації наявних земельних актів. КМДА, вважає їх недейсними і пропонує оформити земельпорядну документацію наново. Цікаво, що ще у 2005 році Конституційний суд ухвалив рішення, яким визнав ці вимоги такими, що суперечать основному закону. У своєму рішенні від 22.09.2005 р. № 5рп-2005 КСУ чітко зазначив «Визнати такими, що не відповідають Конституції України (254к/96-ВР) (є неконституційними), положення пункту 6 Постанови Верховної Ради України «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990 року

не вирубування лісу. Зрубано 35 дерев поблизу архітектурної пам'ятки «Гражда». Всі дерева були здорові, не уражені шкідниками, зокрема й твердих порід (бук, граб). Про виявлену шкоду А. Науменко одразу проінформував телефоном в. о. гендиректора Оксану Теодозієвну Старак-Повякель і попросив дозволу викликати поліцію та екологічну прокуратуру для здійснення розслідування. Такого дозволу він так і не отримав...

Чи зможе музей у Пироговому відстояти своє право на землю? Чи на місці мальовничих ланів та полів широкополіх з'являться нові багатоповерхівки? Відповіді на ці запитання залежать від того, чи здатна українська громада обмежити апетити «хижаків» з команди міністра-актора.

Він і на «Оскар» номінований, і найпрестижніші нагороди на міжнародних кінофестивалях уже здобув. А головне – з перших днів прокату завоював топові позиції і в цих перегонах.

Леся САМІЙЛЕНКО

Звичайно ж ідеться про словацько-український фільм «Межа», який я подивилася вперше вже після того, коли щось дізналася з Інтернету. Особливо не шукала, бо інформацію про фільм потужно поширювали працівники піар-агенції, що

ПЕРЕДЧУТТЯ БЕЗМЕЖЖЯ

опікується просуванням українського кінопродукту на ринок світового масштабу. Робиться це не лише професійно, але й переконливо.

У день, коли відбувся показ фільму, починався кінофестиваль «Молодість» так званого короткометражного масштабу, який організатори провели у звичний для цієї події осінній

виразно й однозначно це показати широкому колу глядачів усього світу. Адже, судячи з відповіді членів команди на запитання, яке стосувалося популярності цього фільму в Європі (тоді «Межа» стала переможцем лише на кінофесті в Карлових Варах), все, що показано є не лише в Україні. І корумпованість бандитських

Цей фільм для тих, хто живе поза межами проблем, які існують у зоні прикордоння. І для тих, хто й увялення не має про те, що і таке в житті може бути і процвітати. Він близький за змістом людям, які потерпають від злочинства і безкарності, і водночас цікавий усім, хто хоче подивитися кіно сучасного рівня виробництва і талановитості творчої команди.

Найвиразніше в цьому сенсі виглядає операторська робота, адже вона – не лише інноваційна, а й вільна у своїх задумках. А там, де творча воля митця не ігнорується і не затискається в рамки, зазвичай, виходить вражаюче і так, що хочеться переглянути й отримати порцію насолоди...

Свідомо уникаю прізвиськ митців, які створили «Межу», що підкорює світ, адже всі вони вже не лише на слуху у широкого загалу, але й досить відомі в сучасному світі кіноіндустрії. Досить лише підкріпити свої враження оцінками фахівців світового рівня, які порівнюють «Межу» з найкращими роботами Гая Річі. Справді з найкращими, бо наша європейська межа лише зараз розширює свої кордони. І не подумайте про «беспредел» у цьому, адже такі фільми – потужна зброя проти тих, хто й далі чинить безчинства. Він і є нашою нотою солідарності зі світовою спільнотою у боротьбі з ними.

угруповань, і наркоділерство, і безкарність, яка покривається в річці, що має назву Лета. Бо, не дарма пригадався давно забутий фільм, що має назву «А дощ змиває всі сліди». Мабуть на це мають надію всі, хто чинять злочини, й нині покладаючись на те, що сила і страх – найкраща і непереможна зброя.

час. Все ожило в передчутті цікавих новинок та сплеску кіновражень. Тож і на показ стрічки-рекордсмена в галузі кінопрокату у Словаччині зібралась чи не вся українська «кінокритиканська» братія. І чимало таких, хто прийшов подивитись лише тому, що має переконання у тому, що хорошого кіна в Україні нині не знімають. Але... «Межа» ж знімалась і в Чехії та Словаччині, то й оцінка може бути піднята до межі поваги кожного до європейських цінностей. Як кажуть, кожен здатен оцінити в міру своєї свідомості та вектора патріотичних почуттів. Власне, після перегляду, можна було все це відчутти в оцінках людей, які можуть і мають право бути різними.

Тож висловлюю лише свою власну точку зору на «Межу» і роздуми про те, що все, що побачила – не лише за межею моральності і в тенетах беззаконня, але й варте того, щоб так

Томаш та Ян Машталіри

УКРАЇНЬСЬКА СВАХА В РОЛІ ХАНУМИ

Прем'єрний показ звідусіль нашумілої «Хануми» відбувся 10-11 листопада в «храмі» столичної музкомедії. Це ж треба так любити театр і свою справу, щоб перетворити майже руйне приміщення Київського театру оперети на справжній храм музики, танцю і всього, що називається Театр!

І для свого глядача, і гостям будь-звідки не соромно показати все, що є у цьому приміщенні. Хоч у найглухіший закуток заирни – скрізь усе сяє красою та радістю. Пишу про це не дарма, бо сяюче обличчя пана Богдана Струтинського і є ознакою перемоги не лише над бідністю, яка, зазвичай, є ознакою великих розуму і культури, але й над проблемами, якими кишить наше сучасне українське життя. Шлях долає той, хто йде. І цього

за його словами, його права рука і незамінна помічниця Маріка Кватчадзе, яка розкрила свої таланти художника-постановника та художника по костюмах, для більшості загалу, і навіть театроманів, таки стали відкриттям. Та і це не головне у цій роботі. Адже в кожній деталі вистави та роботи над нею загалом відчувалося порозуміння і навіть якась сяюча іскра любові до саме такої Хануми, яку вони, спільно з українськими учасниками вистави, хотіли показати всім.

Тож і про особливості «нашої Хануми» чи то «грузинської свахи» тут треба розповісти детальніше. Адже, під час прес-конференції про це дуже виразно розповів Богдан Струтинський як про свою мрію почути цю виставу українською мовою без штучних діалектичних прикрас, бо традиційно

ХАНУМА
MUSICAL COMEDY
IN 2 ACTS

МУЗИКА НА 2 ДІЇ

разу він з України проліг до Грузії, яка проявила свої таланти у постановці славнозвісної вистави на музику грузинського композитора Гіі Канчелі, яку і представляти не варто, бо прекрасне не знає кордонів. Певна, що хтось із скептиків завітав на цю виставу лише тому, що музика звабила увагу меломана. Але саме таких мало, бо подивитися роботу грузинських колег, яких українські митці запросили як головних виконавців свого бажання створити українську «Хануму» на київській сцені, таки ж набагато більше. Тому і в дні перших показів українсько-грузинського «свахівського тандему» квитки розмели не напередодні події, а за декілька місяців до неї. І прем'єра ця стала справжнім святом відкриття талантів грузинської нації. Адже автора твору Авсентія Цагарелі також знають у всьому світі як «батька» «Хануми». А от режисер-постановник, який є головним режисером Тбіліського драматичного театру ім. Ахметелі (з Ахметовим та Ахматовою деякі театральні і нині плутають) Іраклій Гогія та,

вважалося, що грузинів та українців треба показувати як представників нації, яка й досі спілкується мовою-суржиком і тому повинна виглядати смішно. Зламано стереотипи, і головне, що виділяє цю роботу з-поміж інших спроб постановки колоритної грузинської вистави, це те, що вона класна і сучасна в усіх її аспектах. Вона – українська. Захоплює увагу і робота балетмейстера-постановника, який, за його словами, таки подолав усі бар'єри, які виникають у маестро, коли він починає працювати з трупю професіоналів високого класу, якими він вважає учасників балету театру. І не дарма саме він став героєм численних інтерв'ю та й відкриттям сезону київської оперети. Підтримаю рекламну інтригу і я, бо і в нашому виданні готується це довгоочікуване інтерв'ю. А українсько-грузинська сваха таки може претендувати на титул «Хануми року», бо тема людського цзастя, інтриги, перемоги гострого розуму над тупістю кордонів не бачить.

Леся САМІЙЛЕНКО

Упродовж усього періоду дитинства та юності, починаючи від чотирьох – шести років, коли в дитини виникає бажання спробувати вчитися музики (але, спробувавши, вона може швидко охолонути до неї), і до п'ятнадцяти – вісімнадцяти років, коли інтерес до навчання, якщо він сформувався, стає стійким, – необхідним є грамотне педагогічне керування інтересом.

Існує упередження, нібито слабкий інтерес до занять музикою зумовлений слабким обдаруванням. Насправді немає прямого зв'язку між інтересом до музики і здібностями до неї, тому його відсутність – не привід відмовитися від навчання.

З огляду на те, що інтерес до занять музикою у більшості початківців є нестійкий, його доводиться весь час штучно підігрівати, але на кожному етапі – різними засобами. Деякі засоби підтримання інтересу можуть опанувати батьки та вихователі, інші, більш тонкі прийоми, потребують кваліфікації професійного педагога – вчителя музики.

Тактика батьків доволі проста. Задля того, щоб інтерес не слабшав і не зник, слід витримати лише три умови:

- 1) ніколи не примушувати;
- 2) завжди обмежувати;
- 3) іноді забороняти.

Зауважте, що в першому пункті слово «ніколи» бажано розуміти буквально, бо вистачить навіть одного випадку примусу, щоб зіпсувати всю справу. Одразу утворюється «зачароване коло»: я примушую дитину, бо вона не хоче, а вона не хоче, бо я її примушую... (Це «зачароване коло» діє не лише в музичному навчанні, а є пасткою універсальною; як сказав колись Ксенофонт: «Кого змушують силою, той ненавидить, начебто в нього щось забрали».)

Найкумедніше, що всі батьки чудово вміють керувати інтересом, але забувають це своє вміння, щойно справа доходить до музичних занять. Наприклад, чому ваша дитина завжди не проти того, щоб з'їсти морозиво? Як ви цього досягли? А дуже просто: *по-перше*, ви ніколи її не примушували це робити, *по-друге*, за-

вжди встановлювали обмеження – щоб не застудився, або грошей немає на морозиво, або ще з якоїсь причини відмовляли. Результат чудовий: бажання сформоване, малюк готовий з'їсти, скільки дадуть, примушувати не доводиться. А ось із манною кашею все навпаки: дитину ніхто не обмежував у кількості цього продукту, але траплялися випадки, коли примушували, годували під тиском. Результат? – Не мені вам розповідати...

«тільки не зараз, коли мама лягла відпочити», «не заважай татові дивитися футбол по телевізору», «тихіше, бо розбудиш сусідів», «краще побігай на свіжому повітрі», «зроби щось інше, скільки можна бринькати!» тощо).

3. У дуже рідкісних випадках самих лише обмежень виявляється недостатньо, тоді, щоб пробудився інтерес до занять музикою, потрібна заборона. Зрозуміло, то є тільки прийом, тактичний хід, тобто заборона має бути такою, щоб її вдавалося обійти. Тактика заборон і обмежень працює на стратегічну мету – заохотити до навчання.

Особливо важливо дотримуватися такої тактики при вихованні хлопчиків. Якщо дівчаткам іноді можливо диктувати свою волю, користуючись їхньою слухняністю і старанністю (хоча й не завжди), то з хлопчиками такий номер не проходить. У них сильний дух спротиву, і невмілі спроби нав'язати їм свою волю та прилучити до музики силоміць часто дають стійкий оборотний ефект.

Тепер спитаймо себе: чи справді морозиво солодше від манної каші, – і зрозуміємо, що причина зовсім не в дозуванні цукру, а в тому, що «заборонений плід солодший». І ще принагідно зрозуміємо, що педагогіка – то є мистецтво керувати бажаннями.

Як використати свій власний, такий чудовий, успішний досвід виховання любові до морозива – і застосувати його в музичному навчанні дитини?

1. Обумовте можливість гри на музичному інструменті виконання будь-яких обов'язкових доручень, наприклад, кажіть так: «Не грай, доки не прибереш у своїй кімнаті» («доки не винесеш відро зі сміттям», «доки не застелиш ліжко», «доки не помиєш посуд» тощо).

2. Дайте дитині зрозуміти, що ви не схвалюєте музичні заняття та обмеже час гри на інструменті: «Можеш грати, але не більше двох годин на день» («максимум півгодини поспіль», «не під час обіду»,

У спогадах про дитинство композитора О. М. Скрибіна зафіксовано найпершу, головну пораду, яку дав його вихователем А. Г. Рубінштейн (засновник і перший директор Санкт-Петербурзької консерваторії). Мемуаристка Любов Скрибіна (тітка композитора) повідомляє: «Антон Рубінштейн був свого часу вчителем матері О[лександра] М[иколайовича], коли вона навчалася в Петербурзькій консерваторії. Він дуже її любив і називав своєю донькою. Дізнавшись, що вона померла, і що Шурінка її син, він з великим інтересом поставився до нього. Рубінштейн був вражений музичним талантом Саші і просив

і не можуть мати жодної виховної цінності. Рукоприкладство – симптом педагогічної імпотенції. (І не лише педагогічної.) Крик, істерика, принизливі зауваження, образлива лайка, грубий тон – її ранні ознаки.

Коли вмільний вихователю карає, він не вчиняє розправу, а стимулює. Педагогічно правильне покарання має полягати в позбавленні бажаного. При цьому в підсвідомості і свідомості дитини автоматично зростає й фіксується значущість, важливість того, чого ви його позбавляєте. «Ти погано вчинив і в покарання я не дозволю тобі сьогодні грати

НЕ ПРИНЕВОЛИТИ, А ПРИОХОТИТИ

мене не змушувати його ані грати, ані компонувати тоді, коли в нього не буде бажання».

Зауважимо, що зовсім безнадійним є становище в тих сім'ях, де батьки, силкуючись домогтися успіхів у навчанні, застосовують не лише примус, але ще й нерозумні покарання.

Тут доречно трохи відволіктися від нашої основної теми і замислитися над виховною роллю покарань. Чи можна в педагогіці

на піаніно» («замкну музичний інструмент на ключ і до понеділка не відкрий», «заховаю під замок ноти», «скасю урок музики», «не пущу до школи» тощо). Частіше вимовляйте такі «погрози», і ви сформуєте у дитини непереможне бажання якомога більше займатися музикою, використовувати для занять кожну вільну хвилину і не дратувати вас – через побоювання втратити бажане.

Принагідно ви розв'яжете най-

взагалі обійтися без покарань? Звісно, можна, але не потрібно, бо покарання теж бувають корисні. Завдання, однак, полягає в тому, щоб систему покарань і заохочень не перетворювати з виховного засобу на антивиховний.

Передусім слід цілковито позбутися таких прийомів впливу, які викривляють психіку дитини. До таких прийомів належать усі види рукоприкладства. Тілесні покарання несумісні з раціональною педагогікою, вони і не мають

важчу проблему – боротьби з лінією. У багатьох сім'ях буває так, що дитина нібито й хоче вчитися музики, проте лінується робити це регулярно і не налаштована долати труднощі. Лінь – дефект мотивації. А мотивацією керує педагог, тому прояв ліні може бути сигналом про педагогічну помилку або недбалість. Відрегулювати мотивацію допомагає, як це не дивно, заборона робити те, що і так не робиться («не займайся занадто часто», «не повторюй багато разів одну й ту саму п'єсу», «не читай нові твори, поки вчителька їх не задала» тощо).

Психологічний парадокс у тому, що «охота паче неволі». У цьому короткому прислів'ї укладена ціла педагогічна концепція – мудра й ефективна не тільки для музичного навчання. З неї випливає, що завдання вихователя – не приневолити, а приохотити.

Григорій ГАНЗБУРГ,
кандидат мистецтвознавства,
член Національної спілки композиторів
України

АРТЕМІЙ ВЕДЕЛЬ УПЕРШЕ ЗВУЧИТЬ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ

Цьогорічний творчий проект «Дванадцять духовних концертів Артемія Веделя» розробив і частково реалізував у грандіозному концерті в органній залі Хмельницької обласної філармонії заслужений діяч мистецтв України Ігор Цмур.

**Микола
КУЛЬБОВСЬКИЙ**

Для колоритності концертної програми докорованого ним муніципального академічного камерного хору митець долучив два студентські колективи Хмельницького музичного коледжу імені Владислава Заремби – хор «Молодість» (керівник Наталя Бородавко) та камерний оркестр (керівник Оксана Цмур).

Щоб досягти автентичного хорового звучання творів Артемія Веделя, як вони колись виконувались у Москві (1787–1790), у Києві (1790–1796), у Харкові (1796–1798), Ігор Іванович при виконанні духовних концертів знаменитого композитора – №№ 1, 9, 12 та концертів

№ 28 – «Благословлю Господа, вразумившого мя» і № 22 – «Ти – моя кріпость, Господи!» (останній виконував хор «Молодість») – дотримувався акапельного співу без мікрофонної підзвучки з поділом свого хору на два змішані (згідно з партитурою автора при антифонному звучанні в концерті № 9).

Заключний духовний концерт «Помоліхся ліцу Твоєму всем сердцем моім» виконувався в редакції сучасного українського композитора, народної артистки України Лесі Дичко. Себто змішаний хор та струнний оркестр: струнне оркестрове обрамлення та оркестровий супровід хору,

солістів та квартету академічного камерного хору. До честі Ігоря Цмура, повністю збережено партитурні вимоги та стилістику авторів (А. Веделя, Л. Дичко).

Талановитий і досвідчений майстер хорового співу (майже 20 років керує капелю) Ігор Цмур протягом усього концертного виступу витіювато й оригінально «ткав» звукове хорове полотно, прикрашаючи його цікавими тембральними барвами та срібно-золотою філігранню солюючих голосів, тріо, квартетів. Солісти Ірина Гоба, Ольга Корольова, Анжела Пежинська, Станіслав Ярецький, Микола Хлебан, Микола Авдєєв, Катерина Максимчук, Денис Лебедев – це ті звукові квіточки-перлинки, що органічно вплітались у хоровий Вінок Слави Артемію Веделю. А в заключному номері у барвистий «Вінок...» голосів додалися тембри струнно-смічкових інструментів камерного оркестру, що викликало фурор серед слухачів та їхні бурхливі аплодисменти.

Між номерами ведуча концерту Анжела Коваль «вплітала» змістовні анотації до кожного з хорових творів А. Веделя та деякі біографічні дані композитора (автор анотацій – хористка

Юлія Алексєєва). Присутні почули розповідь про політичні переслідування композитора царською охоранкою, що закінчились арештом та ув'язненням його (здорового!) до психлікарні (1799), яке тривало до кінця його життя (1808).

Чи не нагадає це вам, дорогі читачі, переслідування та ув'язнення у радянські часи правозахисника українського народу, засновника Української Гельсінської групи (1976) генерала Петра Григоренка, 110-річчя від дня народження якого в жовтні цього року відзначила українська прогресивна громадськість?..

Завершуючи оповідь про важливу мистецьку подію в нашому обласному центрі, хотілося б висловити побажання: така колосальна творча робота не має пропасти марно! Концерт із творів Артемія Веделя у виконанні нашого муніципального академічного камерного хору під управлінням Ігоря Цмура мають побачити в усіх обласних центрах України.

Але... Де взяти кошти на таку гастрольну поїздку хору та камерного оркестру?..

Неабияка «задача» для нашої міської влади.

П'яте число нашого з Вами часопису «Музика» розпочинаємо статтею кандидата мистецтвознавства Тетяни Ляхіної про прем'єру «ITALIA: AB OVO», якою відомий скрипаль Кирило Стеценко започатковує серію концертів під назвою «Галерея скрипкових геніїв», де виступатиме не лише артистом, а й автором концепції, режисером і продюсером.

До пошуку нового та яскравого художнього експерименту запрошує режисер-постановник Лариса Моспан-Шульга своєю концерт-

Бутук про видатного композитора сучасності, одного з яскравих представників «Київського авангарду» Валентина Сильвестрова, якому нині виповнилося – 80!

А нещодавно, з нагоди 70-ліття від дня народження, президент Гільдії трубачів України, доктор мистецтвознавства, професор класу труби й завідувач кафедри мідних духових інструментів НМАУ ім. П.І. Чайковського Валерій Посвалюк, приймав вітання не лише від своїх колег з музичної Академії, а й від широкого кола поціновувачів свого екстравагантного таланту (стаття кандидата мистецтвознавства Олени Кавунник).

ЗУСТРІЧАЙТЕ ЧЕРГОВЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ

ною виставою «Шляхи кохання», яку втілила на сцені Київського музичного академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва (стаття кандидата мистецтвознавства Ольги Кушнірук).

Своїми враженнями від фестивалю LVIV MOZART ділиться з нами автор оригінального матеріалу Стефанія Олійник, у якому розповідає про Перший фестиваль класичної музики, що проливає яскраве світло на маловідоме музичне минуле старого Львова. Зосібна, наскрізною ідеєю цього фестивалю стало відродження спадщини Франца Ксавера Моцарта, який... 30 років прожив у Галичині, і про що чимало шанувальників класичної музики навіть і не здогадувалися.

Про «Український феєрверк» Кам'янця-Подільського та про його засновників – заслуженого діяча мистецтв України, композитора Олександра Яковчука та педагога Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, піаністку Надію Яковчук, нам повідає знову ж таки Ольга Кушнірук.

Літню Хорову Академію в Одесі, що приурочена 250-літтю від дня народження геніального українського церковного композитора, скрипаля, співака і регента Артемія Веделя, презентує музикознавець Олена Грицюк (рубрика «Новий ракурс»).

А доктор філософії Галина Степанченко у своєму матеріалі «Людмила Байда та її «Павана»» розповідає про відомого в Україні та поза її межами художнього керівника та головного диригента, професора, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата премії ім. М. Лисенка Людмилу Байду та її жіночий хор «Павана», яким вона опікується понад тридцять років поспіль.

Музичний всесвіт Костянтина Ріттель-Кобилянського представляє нам педагог по класу скрипки Людмила Пашковська (рубрика «У концертних залах»).

Сподіваємося, що Вас приємно вразить оригінальний доробок відомого музикознавця Альбіни

У нинішньому числі журналу «Музика» завершуємо нестереотипну оповідь етнографа і фольклориста Бойківщини Петра Зборовського про славнозвісне Бойківське латкання.

У рубриці «Незабутні» віднайдемо інтригуюче відкриття доцента кафедри музики Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, голови Чернівецького обласного осередку Національної всеукраїнської музичної спілки Олександра Залуцького, яке встановлює істинну архівно-історичну дату народження славного педагога і піаніста, першого професійного композитора Буковини, фольклориста й музично-громадського діяча свого краю – Кароля Мікулі.

А завершує часопис стаття талановитої журналістки й оригінальної поетеси Лесі Самійленко про харизматичну композиторку-мисткиню Ірину Кирилівну, яка передчасно відійшла у засвіти.

І, на останок, хотілося б нагадати Вам, шановні читачі, про передплату на журнал «Музика», на 2018 рік. Тож сподіваємося, що коли передплатите його, Вам житиметься цікавіше, а на душі стане мелодійніше!

З повагою і найкращими побажаннями до Вас.

Володимир КОРНІЙЧУК,
головний редактор

Теребовля – столиця князівства та Старий Збараж, давні, ще літописні міста на карті Тернопільщини. Усвідомлюючи важливе стратегічне значення Теребовлі у військовому та економічному плані, польська корона так і не віддала місто у власність жодному з магнатських родів і залишила під своєю рукою.

У 1389 році Теребовля першим з усіх міст Західного Поділля отримало магдебурзьке право, а у 1403 році стає центром Теребовлянського староства. І весь час над містом були укріплення на Замковій горі. Першим було слов'янське городище IX – початку X ст., від якого сьогодні простежується вал. Воно виявилось невеликим за розмірами, із типовими для слов'ян житлами з печами-кам'янками. Одне таке житло розкопане на замковому підв'ї, неподалік колодязя XVII ст. В подальшому укріплення неодноразово перебудовувалися, дерев'яно-земляні стіни надсипалися, рови поглиблювалися. На підв'ї замку також зафіксований потужний культурний шар XI–XIII ст. Тепер посталю завдання знайти укріплення та інші матеріальні свідчення будівництва фортеці польським королем Казиміром Великим у XIV ст. про що повідомляють хроніки. Якщо цього не вдасться підтвердити археологам та архітекторам-реставраторам, то це означатиме, що сподвижниками польського короля були використані давньоруські укріплення, які достояли з декількома удосконаленнями до початку XVI ст., коли з огляду на необхідність захисту міста та міщан, краківським каштеляном Анджеем Тенчинським за власний коштом був збудований дерев'яний замок. Будівництво фортифікацій продовжив його брат, теребовлянський староста (у 1530–1549 роках) Станіслав.

Не загубився в історії і родинний маєток князів Несвіцьких-Збараських – Старий Збараж. Перші укріплення у Старому Збаражі були побудовані в кінці IX – на початку X ст. і пов'язані з так званою райковецькою культурою пізніх слов'ян. До початку XIII ст., коли польський князь Лешко Білий загрожував безпеці міста, Збараж уже мав три оборонні лінії з дерев'яно-земляних стін, на яких розташовувалися спеціальні галереї для стрільби. Замкову традицію було продовжено в кінці XIV ст., коли на старому городищі князь Дмитро Корибут, син Ольгерда Гедиміновича «з дозволу та ласки Великого князя литовського Вітовта» збудував кам'яний замок. Замок мав мисовий тип споруди (як замок у Теребовлі, що характерно для більшості укріплень попереднього давньоруського періоду), нерегулярний (багатокутний) у плані, збудований з місцевого ламаного каменю вапняку у вигляді стіно-

РОЗКОПКИ ЗАМКОВИХ ТЕРИТОРІЙ ДИВУЮТЬ ВІДКРИТТЯМИ

баштового укріплення. Для підсилення обороноздатності замку активно використовувались давньоруські вали.

Через буремні події в історії Старозбараської фортеці було знесено майже всі укріплення, крім могутнього замку, що не одноразово витримував татарські напади. У 1589 році добре підготовлені турецько-татарські війська оточили замок, відкрили масований артилерійський вогонь і примусили захисників фортеці на чолі з його власником Янушем Збараським припинити оборону. Після цього бою твердиня не відновились.

Після знищення Вишнівця татарами у 1494 році тодішній власник князь Михайло Вишневецький вирішив спорудити нову фортецю на лівому березі річки. Біля замку заклали нове місто, укріпили валами, яке дістало назву Вишнівець, а до назви попереднього населеного пункту додали «Старий». Такі назви дійшли до наших часів. І тепер маємо на правому березі Горині село Старий Вишнівець, а на лівому – селище Вишнівець.

Упродовж свого існування, з розвитком вогнепальної зброї, замок у Вишнівці неодноразово піддавався реконструкціям. У 1640 році чергову перебудову, за усіма тогочасними фортифікаційними правилами, здійснили за завданням Яреми Вишневецького. Тоді замок став чотирикутним, із бастіонами по кутах та ровами з трьох сторін, тоді ж було збудовано і підзамче – форпост на підходах до фортеці, а безпосередньо перед в'їзною брамою – монастир кармелітів, які стали разом із замком, єдиною оборонною системою. У 1720 році останній з роду Вишневецьких Михайло Сервацій на території замку будує палац у стилі французьких замських резиденцій. У 1731 році закладають парк, площею 219 га, який був завершений в останній чверті XVIII ст. Він складався з двох частин – італійської, прикрашеної альтанками, сходами, декоративними вазами та скульптурами, і англійської, сформованої ближче до природного ландшафту. Пізніші власники добудовували палац, і він набув класичного вигляду, інтер'єр став багатим та вишуканим. Збудовані біля палацу флігелі та закладений парк утворили єдиний комплекс. Щоправда, добудовуючи палац, розбирали залишки замкових укріплень. У палаці було зібрано велику бібліотеку, великі колекції творів мистецтва, рукописів, ста-

Рів бастіону

родруків, зброї тощо. Це була одна з найвеличніших приватних резиденцій, за словами Оноре де Бальзака – «малим Версалем». Починаючи із середини XIX ст. палац і замок починають занепадати.

У 1920-х роках в палаці розмістили дитячий будинок, школу, лікарню та музей, у часи Другої світової війни – гестапо та жан-дармерію, а після війни – професійно-технічне училище. Монастир кармелітів став гуртожитком ПТУ. Як бачимо, на XX століття припав крах палацу як резиденції, а у XXI ст., після приєднання до Національного заповідника «Замки Тернопілля», він отримав нове життя.

Так у 2017 році адміністрація заповідника поставила пе-

ред археологами завдання знайти оборонні споруди, знищені і знівельовані у середині XVIII ст. під час закладання парку. Тоді був засипаний рів і знищено частину бастіону. Силами студентів I-го курсу історичного факультету Тернопільського педагогічного університету ім. В.Гнатюка під керівництвом канд. іст. наук Марини Ягодинської був знайдений рів, що був складовою частиною оборонної системи замку XVII ст. Окрім того було знайдено багато артефактів XVII–XVIII ст., а саме: залишки гончарного, фаянсового і скляного посуду, залізні ковані цвяхи, срібні та мідні соліди Королівства Польського, скляні віконниці, а найцікавіше – скляні гранати, що начинялися порохом і були надзвичайно небезпечними. Ці важливі роботи для подальшого вивчення фортифікації Вишнівецького палацу стануть регулярними і поновляться у 2018 році.

Будівництво Скалатського замку польські джерела пов'язують з іменем галицького мечника Кшиштофа Віхровського, який побудував твердиню, як свідчать історичні документи, у 1630 році для захисту південно-східних рубежів Речі Посполитої від турків, татар, козаків. У період визвольної війни під проводом Б.Хмельницького замок зазнав руйнувань, особливо в 1648, 1649, 1651 роках.

1795 року нові господарі відновлюють замок із руїн та пере-

будовують у житлову резиденцію. Упродовж XIX та XX ст. колишня твердиня неодноразово добудовувалася та перебудовувалася, а під час воєн зазнала значних руйнувань. З 2004 року почався новий етап в її історії. Замок включили до складу Національного заповідника «Замки Тернопілля». Розпочалась робота з ліквідації аварійності замкової споруди, вироблення концепції її реставрації і використання. Важливим підґрунтям цих робіт були археологічні розкопки, які проводилися у 2007–2008 роках ДП «ОАСУ Подільська археологія» на замовлення заповідника. Перші розкопки заклали біля південно-західної стіни замку з метою з'ясувати конструкцію укріплень – валу та стін. І результати перевершили сподівання. Виявилось, що 1630 рік, який вважався датою будівництва замку – це рік останньої перебудови з метою зміцнення його обороноздатності, а до того було ще два будівельні періоди. Ми припустили, що твердиню заклали на 100–150 років раніше. Юрій Вербовецький – архітектор-реставратор, який розробляв концепцію реставрації та використання Скалатського замку, обстеживши вежі та мури, також прийшов до такого висновку. Виявилось, що подекуди є різночасові, за типом кладки, стіни, а одна з п'ятикутних веж споруджена на фундаментах більш давньої, круглої за формою!

Через кілька років працівники заповідника знайшли документально підтвердження того, що історія міста Скалата губиться десь у XV–XVI століттях. Найперша згадка про місцевість датується 23 листопада 1513 року. Знайдений у Варшаві в Головному архіві давніх актів документ «*Matricularum Regni Poloniae Summaria*» свідчить, що цього року Януш Свірчовський отримав села Лошнів, Скалат і Сушин з рук Станіслава Лошнівського. Після цього наступного разу Скалат згадується у 1561 році вже як місто. Отже, на той час замок уже був!

Незважаючи на те, що розкопки на території Скалатського замку, разом із розкопками Теребовлянського та Старозбараського замків, на сьогоднішній день є наймасштабнішими на Тернопільщині – це тільки початок. Наступні ще здивують нас своїми відкриттями та новою інформацією.

Богдан СТРОЦЕНЬ,
канд. іст. наук, директор ДП «ОАСУ
Подільська археологія».
Марина ЯГОДИНСЬКА,
канд. іст. наук, директор
Тернопільського обласного центру
охорони та наукових досліджень
пам'яток культурної спадщини

Фрагменти скляної гранати XVII ст.

ХЕРСОНСЬКИЙ АКТОР ПОКАЗАВ ПРИКЛАД ДЛЯ ВСІЄЇ УКРАЇНИ

Таких красивих і мудрих людей, як Віталій Пронько, актор Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру імені Миколи Куліша, нечасто можна зустріти на життєвому шляху. Адже сила духу та внутрішня мотивація цього хлопця просто вражає. Віталій слугує прикладом не тільки для людей з особливими потребами, а й для кожного, хто досі чекає чергового понеділка для втілення своєї мрії.

Два роки тому у Херсонському театрі вирішили провести «творчий експеримент», поставити виставу за п'єсою Мартіна Макдонаха «Каліка з острова Інішмаан», а на роль каліки взяти людину зі справжніми фізичними вадами. Генеральний директор театру Олександр Книга запропонував хлопцю роботу, що стало початком насиченої, плідної праці та творчого життя Віталія на театральній ниві. Так склалися зорі, що Віталій саме закінчував 4-й курс Херсонського університету та був активним учасником театральної студії «Студіарт». Працелюбності Віталія та його любові до життя може позаздрити кожен. Поспілкувавшись із цим дивовижним хлопцем розумієш, що не може бути жодних перешкод на шляху до своєї мрії...

– Як Ви потрапили до Херсонського театру?

– Мені було років сім, коли я, навчаючись в Олешківському дитячому будинку для дітей з особливими потребами, вперше

потрапив до театру. Це була вистава «Снігова Королева». Спочатку я не зрозумів, що відбувається, та через деякий час я так проинявся цим дійством, що усвідомив – це та справа, якою я хочу займатись у майбутньому. Та коли постало питання куди йти навчатися, виявилось, що для вступу на акторський факультет потрібна повна середня освіта, а в інтернаті була неповна. Тож керівництво закладу вирішило мене відправити до Харківського технікуму, вчитися на соціального працівника. Через 3 роки я здобув повну середню освіту і кваліфікацію «соціальний працівник», що дало мені можливість вступити до Херсонського державного університету на факультет «культура і мистецтво». Вже в університеті я став учасником студентського театру «Студіарт», яким керує завідувачка кафедри культурології, професор Лідія Іванів-

на Лимаренко. Я дуже їй вдячний за те, що вона повірила в мене. А на 4-му курсі мені зателефонував директор Херсонського театру Олександр Андрійович Книга і запропонував зустрітись стосовно роботи. Я спочатку не повірив, але сказав, що прийду. Прийшов до нього і він мені розповів, що в них зародилась ідея – поставити виставу «Каліка з острова Інішмаан» і взяти на головну роль справжню людину з інвалідністю. Потім він мене познайомив з режисером Сергієм Миколайовичем Павлюком – так зародилась наша співпраця...

– Напевно Вам було складно перший час?

– Чесно кажучи, мені було дуже складно, оскільки я не мав акторської освіти (в університеті ми трішки торкалися профільних предметів, але цього було замало). Коли я вперше прийшов на репетицію, то працювати поряд із про-

фесійними акторами було складно. Щоразу я відкривав для себе щось нове. Мені дуже важко давався монолог, де я кажу про маму і звертаюсь до людей. Складно було виявляти емоції, адже я виріс в інтернаті, а там у нас це було не прийнято. У таких закладах діти зазвичай дуже замкнуті. Але я, маючи бажання, вчився і зараз продовжую вчитися, бо кожна вистава дає якісь нові знання.

– За 2 роки роботи в театрі, Ви маєте вже три ролі: каліка Біллі у виставі «Каліка з острова Інішмаан», Потерча у «Лісовій пісні», Жид у виставі «За двома зайцями». Над чим працюєте зараз?

– Зараз ми з Сергієм Миколайовичем Павлюком працюємо над новим для мене викликом – нововиставою. Вона має цікаву назву – «Півник з букваря». Моно-вистава це дуже складний жанр, тут ти один маєш тримати глядачів. Багато тексту, багато роботи, але гадаю, що ми впораємося.

– Ви є прикладом для багатьох. Замислюєтесь над цим?

– Я часто про це думаю і дуже радий з того, що моя справа є прикладом для когось. Насправді, багато людей з особливими потребами дуже себе недооцінюють. Я хочу своїм прикладом довести їм зворотне, те, що не можна до себе так ставитись. Адже ми не гірші за інших, ми такі самі люди, тому я працюю, щоб доводити суспільству і собі, що я на щось спроможний. Якщо це допомагає комусь, то я від цього дуже щасливий.

– Чи є у Вас творчі мрії?

– Звісно, головною моєю метою було стати актором, працювати в

театрі. Але ж мрії на цьому не закінчуються, людина завжди чогось прагне... Я дуже хотів влаштувати власну сім'ю і ця мрія теж здійснилась, я маю прекрасну дружину і чекаю на поповнення в родині. Далі я подумав, що було б добре знятися в кіно і так склались обставини, що вже знімаюся. Це короткометражний фільм про хлопця-сироту, який живе на вулиці. Фільм про те, як ставляться люди до таких людей, драма про стосунки між людьми, тема батьків і дітей, одним словом – про мене (*посміхається*).

– Ви так легко розповідаєте про своє життя... Відчувається, що всі образи давно в минулому?

– Минув час, і я подумав, що слід рухатися далі. Бо якщо тримаєш у собі образи, то тим самим себе зупиняєш. Треба все це відпустити і забути. Я просто захотів нового життя. Те, що було в дитячому будинку давно в минулому, я дивлюся вперед і активно крокую у майбутнє.

– Кажуть, що в театрі завжди велика конкуренція. Як Вас прийняв колектив?

– Усі працівники театру мене дуже підтримали. Я дуже дякую головному режисерові театру Сергію Миколайовичу, який повірив у мене. Усі актори театру мені допомагали і досі допомагають. Вони розуміють, що мені складно, і я їм за це дуже вдячний.

– Чи є у Вас рецепт здійснення мрії?

– Віра – це найперше, що має бути в людини. Віра це те саме, що поставлена мета, ти віриш у неї і вона має обов'язково здійснитись. У свою мрію треба вірити, вірити в себе, у свої сили, і найголовніше в житті – не зупинятися, бо якщо ти зупинишся – ти розслабишся, і тобі більше не захочеться рухатися вперед.

Спілкувалась Єлизавета ТАРАСОВА

ЩЕ ОДНА РЕЖИСЕРСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ГОГОЛІВСЬКОГО «ВІЯ»

У Житомирському обласному музично-драматичному театрі імені Івана Кочерги відбулася прем'єра вистави за повістю Миколи Гоголя «Вій» у постановці Петра Авраменка.

Балансуючи між побутовим і містичним, реальним і потойбічним, трагічним і комічним, Петру Авраменку вдалося створити яскраву трагікомічну фреску. Хома і Панночка люблять і водночас ненавидять одне одного, бо ніяк не можуть знайти вихід із того замкненого кола, в яке загнали їх обставини. Панночка не може побачити Хому, а Хома не може почути Панночку. Але вони щиросердно прагнуть побачити й почути одне одного. Того ж прагне і глядач, що співпереживає пристрастям, які вирують на сцені.

Цікавого вирішення у виставі набувають образи бурсаків: вони

– своєрідне продовження самого Хоми Брута, уособлення окремих його рис і якостей характеру. Тому і в сценах, коли убивця Хома відспівує у церкві свою жертву Панночку, разом з ним знаходяться і два бурсаки, що персоналізують його думки, жахи і переживання. А в конфлікті Хоми й Панночки читається не тільки одвічне протистояння-єднання християнства та язичництва, чоловіка й жінки, а й образне прочитання і сценічне втілення філософської настанови: покайся і будеш прощений.

Справжнім мистецьким відкриттям стали у виставі народні сцени, в яких режисер використовує пісенні мотиви з різних українських земель, представляючи всю Україну. І значну роль у цьому відіграв оркестр, який став повноправним учасником теа-

трального дійства, його емоційним камертоном. Народні сцени перетворюються у вирішенні режисера в потужну мистецьку метафору, наповнену одвічною народною глибиною і мудрістю.

І нарешті Вій, появи якого всі так чекали, постає у виставі маленьким хлопчиком, що у фіналі спектаклю розриває порочне коло страхів і рабства зі словами, наповненими цілком сучасним

сенсом: «Відкрийте очі, люди! Відкрийте очі!» А слова Вія, які протягом вистави неодноразово промовляє і Хома («Як добре тут у вас! Тут жити б і жити!»), адресуються розуму й серцю глядачам, які живуть сьогодні, але мають своє власне і неповторне «вчора». Не випадково Вій у режисера – не якесь міфічна потвора, а дитина, хлопчик. Він – віддзеркалення кращого, що було в Хомі й Панночці. Тому й фінал спектаклю світлий. Просвітлений Хома й Панночка йдуть, узявшись за руки, в глибини сцени. А над ними, немов розпростерті крила, летять дві сорочки, чоловіча й жіноча. Так виникає напрочуд виразна метафора двох заблуканих душ, які нарешті поєдналися і знайшли гармонію між собою і світом.

Олександр ЧИРКОВ

Продовження.
Початок у «КіЖ» № 27 від 7 липня 2017 р.,
№47 від 24 листопада 2017 р.

Ольга ПУГАЧ

СТРЕПТОМІЦИН ТА ВВП ЧИ МОГЛИ Б ЦЕ БУТИ НАШІ ВІДКРИТТЯ?

Американський вчений Зельман Ваксман (1888–1973), лауреат Нобелівської премії (1952) з фізіології і медицини – родом з України. Вчений увійшов до сотні найвідоміших людей світу, став національною гордістю США, а тепер і України.

Він народився поблизу Вінниці у селі Нова Прилука. Його мати мала там власний магазин промислових товарів, а батько оббивав меблі та орендував землю. Сім'я Зельмана мала середні статки.

У п'ять років Зельмана віддали вчитися до хедера – єврейської релігійної школи. Оскільки в Новій Прилуці не було загальноосвітніх шкіл, у десятирічному віці він почав брати приватні уроки з різних дисциплін.

У 1909 році, у 21 рік, Зельман успішно склав в Одесі іспити за повний курс гімназії. Для вступу до університету в царській Росії йому бракувало золотої або срібної медалі – необхідної умови для прийому євреїв. Скориставшись запрошенням родичів, які тоді жили вже в Америці, у 1910 році він приїздить до Філадельфії. Зупинився у своєї сестри, яка мала в Нью-Джерсі ферму. Тож саме там Зельман, як згадував він про це сам, отримує свій перший досвід роботи на землі, що і пробудило бажання з'ясувати хімічні та біологічні механізми землеробства.

У 1911 році Зельман Ваксман стає студентом агрономічного коледжу в містечку Нью-Брунсвік.

РЕПЕР НОБЕЛЯ

Зельман Ваксман у лабораторії

На третьому курсі починає вивчати бактеріологію. Він присвячує цьому все своє життя.

У 1916 році Ваксман друкує наукову статтю про бактерії ґрунтів. Саме ці дослідження відіграли головну роль у розробці та створенні ним антибіотиків. Продовжує навчання в Каліфорнійському університеті. Навесні 1918 року він захищає докторську дисертацію.

У 1924 році Ваксман їде до Європи, відвідує також Росію і на 10 днів приїздить до рідної Нової Прилуки. Найбільше вразило його те, що за роки відсутності нікого з рідних не лишилося в живих, і що він утратив своє «коріння» в Україні.

У 1932 році Ваксман змінює вектор пошуків – він вирішує використати свої наукові здобутки для

Будівля Новоприлуцької школи, де колись був хедер, у якому навчався Зельман Ваксман

лікування людини. Десятиліття копіткої праці дали результат. У 1943 році було виділено антибіотик стрептоміцин, спроможний подолати низку небезпечних хвороб, а головне – туберкульоз. До речі, саме Ваксман є автором поширеного терміна – «антибіотики», цю загальну назву він дав цілій групі препаратів ще в 1941 році.

Саме за відкриття стрептоміцину Зельман Ваксман став Лауреатом Нобелівської премії у 1952 році. У промові при врученні премії Арвід Волгрен з Каролінського інституту вітав Ваксмана як «одного з найбільших благодійників людства».

У 2003 році біля Ваксманівської криниці у Новій Прилуці відкрили пам'ятний знак про Нобелівського лауреата. У церемонії взяв участь і син нобеліанта – Байрон Ваксман.

Костянтин Цюлковський (родовід якого ведуть від Северина Наливайка), мав до бактерій свій великий рахунок – рано втратив братів і маму, п'ятох власних дітей. У нього була своя пропозиція людству. Колись читала, що замість шукати антибіотики, – та й які там у Калузі чорноземи, щоб цим займатися серйозно, – він відкрив реактивний рух, який дав перспекти-

ву відірватися від Землі назавжди і поринути в ідеальні світи.

Американський вчений Семен (Шимен) Кузнець (1901–1985) – Нобелівська премія з економіки (1971). Російською – «кузнець мирової економіки» – так його й називають.

Він народився у Пінську що на Прип'яті (на півдні сучасної Білорусі), де його батько працював головним бухгалтером у відділенні великого комерційного банку. У 1907 році батько залишив сім'ю та емігрував до США, а мати з дітьми деякий час жила в Києві, а згодом переїхала до своїх батьків до Рівного, де у 1910–1915 роках Семен із братом навчалися у міському реальному училищі. У 1915 році сім'я переїздить до Харкова, де Семен продовжує навчання у 2-му реальному училищі, а по закінченні у 1918 році вступає до Харківського комерційного інституту.

Фундаментальні академічні курси ХКІ сприяли набуттю ним виняткової ерудиції у питаннях економіки, а також у демо-

Меморіал ученому поблизу Ваксманівської криниці у Новій Прилуці

наукову роботу, яка стала частиною його магістерської дисертації.

У 1922 році С. Кузнець із братом переїздить до батька в Нью-Йорк. У США він продовжив навчання в Колумбійському університеті.

Семен Кузнець став одним із провідних авторитетів в економічній галузі. З 1960 року він працював у Гарвардському та Пенсільванському університетах, університеті Джона Гопкінса, був обраний почесним доктором кількох інших університетів. С. Кузнець консультував уряди Тайваню, Японії, Індії, Південної Кореї та Ізраїлю. Серед його учнів є видатні економісти і Нобелівські лауреати з економіки.

Його вважають батьком ВВП. Адже саме його дослідження питання зростання валового внутрішнього продукту були відзначені у 1971 році Нобелівською премією.

Саме в ті роки, коли С. Кузнець працював у Національному бюро економічних досліджень США, радянських учених-економістів тримали в Бутирці. Кондратьєва і Чаянова розстріляли, Літошенко й академік-математик Михайло Кравчук померли у колимському таборі у 1943-му. Вайнштейну пощастило після таборів та заслать дожити до реабілітації. Радянські економісти були переслідувані за те саме, за що Кузнець отримав Нобелівську премію, почесні посади, світову славу...

Брати С. Кузнеця – Солоненко (1900 р., Пінськ) та Григорій (1909 р., Київ), дружина Едіт Хандлер та син Пол також економісти. Про доньку Джудіт відомо, що вона дружина математика Норма-на Стайна.

У листопаді 2013 року ім'я Семени Кузнеця було присвоєно Харківському національному економічному університету. Він усе життя пам'ятав про свою батьківщину: в його домі лунали українські пісні, зберігалися пам'ятні речі.

P.S. Маємо визнати – нам не ймовірно пощастило, що мікробіолог Зельман Вальдман у 1910 виїхав з України, а то на сьогодні, можливо, не лише економіки не мали б, а й стрептоміцину...

Семен Кузнець

Меморіальна дошка, присвячена Семену (Саймону) Кузнецю (Сміту) на історичній будівлі Харківського комерційного інституту, вул. Артема, 44 (вул. Епархіяльна, 52). Відкрито 29 квітня 2011 р.

графії, статистиці, природничих науках. На рубежі 1920–1921 рр. Навчання у ХКІ було перерване подіями Громадянської війни. Значна частина провідних учених інституту змушені були емігрувати, а деякі потрапили до застінків «ЧК».

У 1921 році С. Кузнець, працюючи у відділі праці Південбюро ВЦРПС, опублікував свою першу

Далі буде

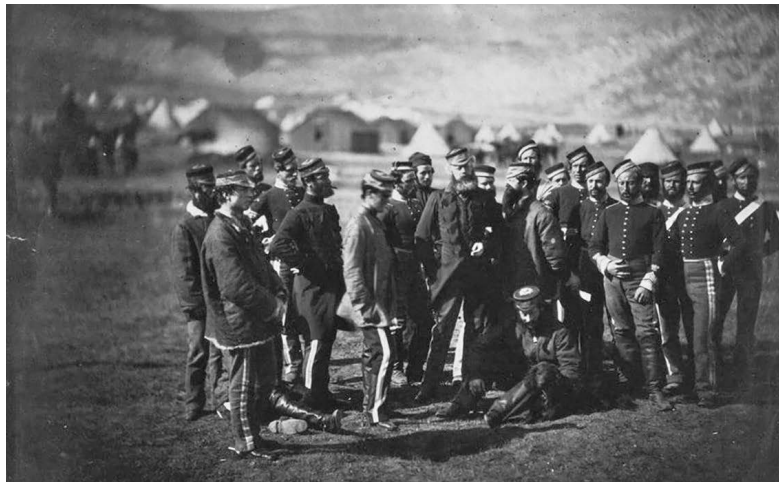
Війни починаються не з першого пострілу, не з наказу про мобілізацію, не з дипломатичних демаршів. Навіть не з того, що цар Микола Другий, вітаючи імператора Наполеона Третього, образливо звернувся до нього «дорогий друже», а не «дорогий брате». І не з того, що 400-ліття падіння Візантії цареві кортіло відзначити у Софійському соборі, забувши про чотири століття османського володіння Константинополем, мов про страшний сон.

Валерій ВЕРХОВСЬКИЙ

Війни починаються, коли тисячі, сотні тисяч, мільйони людей втрачають обличчя, вдягнені в однакову уніформу, позбавлені індивідуальності, власного «я», – тоді солдати вже не люди, а лише частина механізму. У такий спосіб держави перевіряють, чий «механізм» міцніший.

«Російське» військо у Криму та Чорноморський флот на 60% складався з етнічних українців. І про це варто пам'ятати. Але не забуваймо, що українці, окрім вірних імперії малоросів, воювали з протилежного боку фронту також. Це були задунайці під проводом Мехмета Сади́ка-паші (Михайла Чайковського). Саме ці, «османські», козаки у лютому 1854 року увійшли до Бухареста, а Сади́к-паша ненадовго став султанським намісником у румунських землях. Самовпевненість дорого обійшлася Росії. Європейці, з якими врешті-решт довелося воювати замість бусурманів Російській армії, мали перевагу – французи не менше третини, а британці навіть понад половину бійців озброїли гвинтівками, у той час, як у Росії лише 3-4% війська мали нарізну зброю. Російський флот перебував у занепаді, поки західні держави прискорено модернізувались технічно. Мож-

МІСТО РОСІЙСЬКОГО НЕЩАСТЯ

Драгуни Легкої бригади після бою

на було скільки завгодно пишати тим, що Росія становить одну шосту частину суходолу, але офіційну депешу про початок Кримської війни до Владивостока доставили вже після того, як ця війна закінчилася цілковитою поразкою.

Поки російське військо щиро сподівалося, що англо-французькі сили вдарять так само бездарно, як звикли діяти російські генерали – в лобову, не шкодуючи власних солдатів, вороги спокійно висадилися в Євпаторії, де опір їм чинив (за місцевим переказом) лише начальник митниці, котрий не володів ані англійською, ані французькою мовами. Звідти сили коаліції зайшли в тил росіянам і блокували Севастополь – місто слави російського флоту, як його звикли називати, проте погляд у історію викликає сумніви в цій славі. Спочатку російським військам у вересні 1855 року не вдалося зупинити сили коаліції на Альмі, і тим вдалося встановити блокаду Севастополя, оборона якого з тилу просто не була передбачена жодним стратегічним планом.

Епізоди Кримської війни лишили слід не в одній тільки російській історії та культурі. І французи, і британці пам'ятають про Кримську війну, щоправда, не здогадуються про те, що Росія в ній «теж перемогла». Під Балаклавою у жовтні 1854 року генерал Реглан наказав Легкій бригаді кавалерії Східної армії, «якщо можливо», атакувати позиції, перед тим захоплені російським військом під орудою Меншикова, та повернути захоплені росіянами гармати. Далі події розгорталися майже за законом Мерфі: якщо якийсь наказ можна потлумачити неправильно, його потлумачать саме неправильно. Капітан Нолен, який передав письмовий наказ командирю бригади, очевидно, сам не зрозумів, про які гармати йдеться, тому що вказав рукою на добре захищені позиції російської артбатареї. Не роздумуючи, можливо чи ні, шість сотень вершників бригади кинулися в атаку у вказаному напрямку. Наступ виявився таким рішучим та стрімким, що козакі Уральського полку, що стояли

у них на шляху, просто кинулися навтьоки, залишивши без захисту артилеристів. Увірвавшись на позиції батареї, кіннотники виконали наказ.

Однак російська контратака змусила британців відступити. Потрапивши під час відступу під вогонь іншої російської батареї (скоріше за все, тієї, яку насправді мав на увазі в наказі генерал Реглан), Легка бригада втратила понад сотню вершників убитими, а загалом, з пораниними і полоненими, недорухувалася трьохсот шістьдесятьох п'ятьох чоловік із шестисот. Звісно, казати про перемогу ангlosаксонської військової думки у цьому разі не випадає, але... Врешті, коаліція домоглася свого, і Російська імперія у Кримській війні мусила піти на такі поступки, що дорівнюють поразці. Інцидент з атакою Легкої бригади спричинив слухання у британському парламенті. Прем'єр Абердін подав у відставку. Гіркий досвід був засвоєний британцями. У Росії ж усе сталося інакше: того року цар не просто подав у відставку, він помер (існує версія про самогубство), а парламенту тут і взагалі не було «отродясь».

Ця атака стала прикладом і беззастережної відваги на межі безумства, і марних жертв. Про подвиг кіннотників Ї Величності написав вірша Альфред Теннісон, а про долі тих, хто вижив, – Редьярд Кіплінг. А майже через сто двадцять п'ять років атаку оспівував рок-гурт «Айрон Мейден» – у рік іншої перемоги британської зброї, перемоги над Аргентиною у Фолклендській війні.

*У нас немає шляху назад,
Йдемо крізь обстріл російських гармат...*

Стів Гарріс «Кавалерист»

Можливо, варто вважати Севастополь містом британської слави. Історію варто вчити задля того, щоб не повторювати помилок минулого. Однак навчити історична наука здатна лише тих, хто прагне знати правду, а не те, що сподобається, залежно від потреб публіки чи начальства. Викрив-

Портрет Михайла Чайковського (Мехмет Сади́к-паша)

лення історії, вихваляння поразками під виглядом перемог здатне призвести лише до того, що поразки прокляттям одна за одною переслідують нащадків. Поразка у Кримській війні не стала уроком для Росії – так, коштом великої крові, був куплений реванш 1878 року, але Перша світова закінчилася німецькою окупацією Криму та затопленням флоту. Друга світова змусила флотські екіпажі чорноморців воювати у складі піхоти, і навіть не морської. Севастополь став містом ганебних поразок, містом російського нещастя.

ПАПЕРОВЕ ВІКОНЦЕ

Містяни звикли до екранів. Величезні – у публічних місцях міст, середні – у домівках, маленькі та крихітні – в руках пасажирів міського транспорту та перехожих на тротуарах і зупинках. Вони сяють віконцями у широкий світ і, здається, більше нічого, окрім екрану, сучасній людині й не треба, щоб мати всі знання і радощі життя!

Про щось таке мріяли фантасти протягом ХХ століття, але люди вперто продовжують і в ХХІ писати і розглядати живопис, дивитись вистави і слухати музику наживо, читати книжки, зроблені зі справжнього паперу й навіть справжні паперові газети. І попри те, що цей формат долучення людини до культури і життя паплюжиться безкоштовною роздачею виданих газетного типу біля станцій метро у великих містах, він іще живий: люди читають газети, а не лише споглядають життя через Інтернет.

А половина України й Інтернету не має. Половина людей живе не в екранах, а в реальному житті. Де зріє жито і кукурудза, піднімає вдосвіта господаря птиця й худоба, де вже є покриття мережами мобільного зв'язку, але екран ще не є повним володарем вільної хвилини. Де люди ще не забули шлях до бібліотеки, і не лише, щоб поміняти собі детектив на класичний роман чи навпаки, а й погортати шпальти газет.

Місцеві газети пишуть про те, що болить в окрузі, центральні – в державі, у світі, про життя у чужих краях. Але у нашій державі є не лише лани та ліси, річки й сині озера, смереківі гори та ковильні степи, є в нас і справжнє Середземномор'я, зі своєю, не чужою нашої, історією, культурою, спорідненою економікою та сталими давніми зв'язками – це Крим. Про Крим пише така ж, як і він, яскрава, різноманітна, ціка-

ва, а головне – українська, як і Крим, газета «Кримська світлиця».

Ми щиро прагнемо, щоб українці знали не тільки про свої Карпати, а й про свої гори Кримські, не тільки про гетьманські

та магнатські палаци й храми історичних міст і сіл на материк, а й про доробок майстрів, які працювали на сонячному півострові України, про долю, культуру, історію людей і народів, які через Крим нероздільно пов'язані з Україною. Ми хочемо, щоб про це знала вся Україна, і у великих містах, і у найвіддаленіших селах і районах, аби дивувалися не лише заморським дивам далеких недосяжних країв, а й пізнавали ретельніше свій Крим – сонячний півострів України!

«Кримська світлиця» – паперове віконце в такий близький і такий яскравий світ України! Передплатіть нашу газету для своєї сільської, районної чи міської бібліотеки! Передплатний індекс – 90269, вартість передплати на 2018 рік – 304,52 грн., на 6 місяців – 153,56 грн. Оформити передплату можна через Інтернет, для цього потрібно зайти на сайт ДП «Преса», де подана детальна інформація, або в будь-якому відділенні «Укрпошти».

Редакція газети «Кримська світлиця»

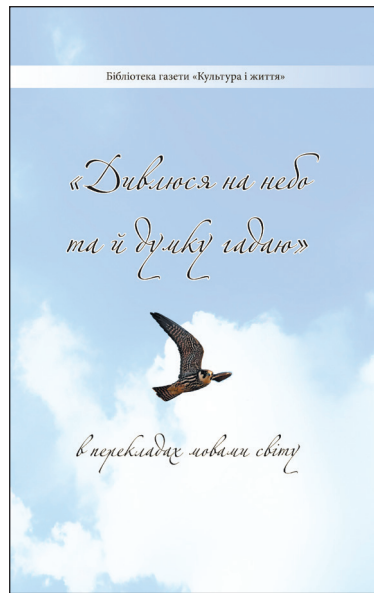

Олександр Петренко біля будинку, де мешкав його прапрадід

200-РІЧЧЯ ПОЕТА ВІДЗНАЧИЛИ НА ЛЕБЕДИНЩИНІ

всій країні впродовж цілого ювілейного року, про що час від часу повідомляє «Культура і життя».

Але саме на найбільш вірогідний день його народження – 21 листопада за григоріанським календарем були заплановані урочистості в місті Лебедині, де Михайло Петренко мешкав упродовж 13 років (з 6 липня 1849 до 25 грудня 1862 року) і працював повітовим стряпчим (прокурором). До слова, лебединці вже давно знають про те, що саме в їхньому місті знайшов вічний спокій автор слів усесвітньовідомої пісні «Дивлюсь я на небо». На його честь ще в 1993 році було перейменовано одну з вулиць міста Лебедин, на будинку, що колись належав Петренкам, встановлено меморіальну дошку, місцевий краєзнавчий музей має

Експозиція присвячена Михайлу Петренку в Лебединському районному краєзнавчому музеї

Найімовірніше, що поет-романтик першої половини XIX століття Михайло Петренко народився на початку листопада 1817 року (за старим стилем), близько до дня, коли православні християни відзначали Собор Архистратига Михаїла і всіх Небесних Сил безплотних.

Євген БУКЕТ

Саме до такого висновку дійшли дослідники життя і творчості поета, зіставивши відомості, зібрані в різних архівних документах. На жаль, метричної книги, де був би запис про народження і хрещення Михайла Петренка, досі не знайдено. Тому урочисті заходи з нагоди його 200-річчя провадяться по

Валентина Знаменщикова знайомить гостей з експозицією музею

прекрасну експозицію на честь Михайла Петренка.

Пам'ятні місця, пов'язані з поетом-романтиком, 21 листопада мали нагоду відвідати кандидат хімічних наук, засновник до-

кументального літературно-генеалогічного проекту «Ідентифікація Петренків» Олександр Петренко та Олександр Редчук, нащадки поета, що невтомно досліджують далі історію життя свого відомого предка, головний редактор газети «Культура і життя» Євген Букет, художник Олександр Череди́чченко, директор Сумської дирекції ПАТ «Укрпошта» Ігор Сумарока, краєзнавець зі Слов'янська на Донеччині, де народився Михайло Петренко, Валентина Шабанова та журналіст інтернет-видання «Діловий Слов'янськ» Едуард Торський. До святкування ювілейної дати від області, району та міста Лебедини долучилися заступник голови Лебединської районної державної адміністрації Оксана Лихина, заступник голови Лебединської районної ради Світлана Горощко, секретар Лебединської міської ради Оксана Древаль, на-

щадки відділу культури районної адміністрації Ганна Богомаз, науковий співробітник Лебединського районного краєзнавчого музею Валентина Знаменщикова, начальник відділу туризму Сумської обласної державної адміністрації Юрій Гладенко, краєзнавці, освітяни, студенти, представники громадськості.

Ключовими подіями урочистого зібрання стали презентації книг «Михайло Миколайович Петренко – 200 років безсмертя» і «Дивлюсь я на небо» в перекладах мовами світу», а також церемонія спецпогашення маркованого конверта, присвяченого Михайлу Петренку.

Конверт був випущений «Укрпоштою» тиражем 400 тис. примірників, а спецпогашення відбувалося лише 21 листопада і тільки в Лебедині та Слов'янську – містах, що безпосередньо пов'язані з поетом. Символічно, першими погашення конверта в Лебедині

зробили нащадки поета та залишили на згадку свої автографи.

Уперше презентована в Лебедині книга «Дивлюсь я на небо» в перекладах мовами світу» започатковує серію «Бібліотека газети «Культура і життя»». До неї вміщено переклади українського поетичного шедевра, зібрані переважно в 2015–2017 роках у межах громадської ініціативи «Дивлюсь я на небо», оголошеної нашою газетою.

Книгу адресовано науковцям, викладачам української літератури всіх навчальних закладів, читачам, які цікавляться творчістю Михайла Петренка, питаннями української культури та історії поезії. Презентація видання в Києві відбудеться 14 грудня 2017 року о 17 годині в приміщенні Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, що на території Національного запovidника «Софія Київська».

Нащадки Михайла Петренка передають лебединцям вишитий текст вірша «Дивлюсь на небо», що створила народна майстриня Олена Медведєва з міста Рівного

Спецпогашення маркованого конверта

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

№ 48 (4775), 1 грудня 2017 р.

Свідчення про реєстрацію КВ № 1026 від 26.10.1994 р.

Засновники: Міністерство культури України, Український комітет профспілки працівників культури, редакція газети

Головний редактор: Євген БУКЕТ

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1

Тел.: +38 (044) 498-23-62, cultandlife@gmail.com

Видавець: Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор: Андрій ЩЕКУН

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1

Тел.: +38 (044) 498-23-65

Дизайн та верстка: Сергій ЗАДВОРНИЙ

Поліграфічний комбінат: ТОВ «Типографія "Від А" до Я"»

м. Київ, вул. Колекторна, 38/40. Тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51

Розповсюдження і реклама:

Тел.: +38 (044) 498-23-64; +38 (097) 111-17-56

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків,

подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії

CC BY 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2017 р.:

3 місяці – 59,81 грн; 6 місяців – 138,54 грн.

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 5 000

Ціна договірна

© СС ВУ «Культура і життя», 2017

